

ИЛИА ЛАШӘРИА

АХӘРАШӘА

Ажәинраалақәеи апоемеи

АҢҶӘЫНҢШӘКӘҢЫЖЫРҢА
АКӘА 2015

ББК 84 (5 Абх) 6-5
Л 42

Лашәриа Илия. Ажәеинраалақәеи апоемеи.
Апқәынтшәкәтыжьырта. Ақәа, 2015. – 168 д.

Илия Лашәриа иеизга ҕыц «Ахәрашәа» ағы, даҕазәы диламқашьы, иажәеинраалақәа метафоратә бызшәала ирцәажәоит, иагъхиркәшоит ақхьақ иһы, игәы рғы инхаша афилософиатә хәыцрақәа зныпшуа ахшықцакқәа рыла.

©Лашәриа Илия, 2015
© Апқәынтшәкәтыжьырта, 2015

АЖӘИИРААЛАҚӘА

БААНҒАС!

Ибырццакын сымра,
сбыхәоит, баанғас,
Иптыз абамбеицш,
игәылцуеит ғада ахра.
Сыөеидасра саршәит
баҳаракырахь хәатас,
Испырцхьеит агәғығыра –
сқәыцшра агәы ахәра.
Шьта, сгәәхәара рәашха
инеикәартәи цақа,
Иакәнаршоит сдунеи ду –
агәырғыра амақа...
Бжык хәа ахылцуеит
акацқац шыжьяахыс,
Баанғас, абыржәоуп
санахысуа бышәхымс!

СЫМШ ХЭЫЦЫ

Сымш хэыцы, исыт, уапеигзан
Агэахэара, сгэахэара еитцызхуа.
Хьаа змам ура уару дуней – дунейзам,
Уамгааит иахьанырцо-иахьанырхуа.

Сымш хэыцы, исыт сара ажэа,
Илашоу, икэыгоу зегь рыла.
Дыкэымхарц ауафы дыгэжэажэо,
Шьыжь шарак дапымло шэирыла.

Сымш хэыцы, угэы интыпрааз сашэа,
Шэарт хэрақэа шэакэзар изныоша, –
Нас шэытцака сөатцхом ихьшэашэаз
Агэаг мца, хдуней еибазыркыша.

АРФАШ

Адгьыл ахылца цха мцарсны,
Ацшалас цада иагон,
Нас ацта рцааршэ иафарсны,
Зырфаш-зыршэран еикэатэон.

Урт зегьы хыхьынтэ ирхаган,
Лоунтэы интанатон.

Еиларгыжыуа хаҳәи-мақъеи,
Аѡхаа җшәә инҗахәашон...

Ус, ашьха ашәҗа блахкыга, –
Ыкәырхәазан ианҗагәҗас,
Ицәеит арѡаш, арѡашьыга
Арҗазшәә бзынҗык уахҗас.

Шьҗа ҳахарагь зыгь-зыҗҗароуп, –
Бахәҗыбгароуп, амѡагь куп.
Иахьынҗачызгь зҗач-иаҗәәран,
Зыхь ссирк хзатнагарҗ иаҗуп!

АШӘҢ

Сышәҗыҗ хәычы, сара сыуа,
Ашәабжь хаакәа зхыѡуа,
Шаҗкырак инаҗгыл,
җәә-иаҗәәкәәк аанартит иҗар-җарза.
Разкыла иҗырҗыруа,
Агәыразра сырдыруа,
Ңхәызбатҗас аеакәабарҗ,
Аеиылыхра иаҗын уи шыжьҗза.
Сазхәыцуан сара:
«Избахьада ашәҗ ссир згәазхара,
Аҗҗазараҗ ишаны икоу –

Хаа-бзаарақәак инархыжь?!»
Иагәылалон уи ара,
Иаурц пхьаҕа азхара,
Зегь рапхьаза акәны,
Ихьзыркыз амырхәагақәа рызмышь!

СЫҢХЫН ШЫЖЬ

Игәыкытәыкуа исышьтоуп
ага-пша кәанда,
Апси-апси еихьымзо:
«Дызбанда, сихьзанда».
Зиаск ахыләа-псыләа
иәахоит пратас,
Мрагыларта иагәылыццоит
ашәапшь қапшь мцатас.
Уа, ханацәа рцьыка
ирейгьзоу фатәлыхны,
Ахауа цқьа иалоуп
аффы хаакәа шытыхны.
Хыхьза, зыжь иатәаран
сыжәәан-гәы цамцәмуеит,
Ашьар ытцоушәа сқәатца,
сышьха пша хәарпсаруеит...
Цхи-мши схало-исхытца
сықәрабжа еиөыршоит,

Сура нцәа, с-Наңанага, –
исыхәтоу сҕаҕса сзишәоит!

ИШҔАЗУРЫЗ?

(Ашәа)

Аңхәызба:

Уара удунеи ааршазар,
Еихсыҕда имгыжьюазар,
Мрак гылан имлашозар,
Амши, атхи меиқәшәозар,
Ашәаҕыҕаҕ – ахыцәхәыц,
Ықәиаарызу? Уазхәыц.

Арҕыс:

Бара бқьышә җшза мыччозар;
Быбла ҕыҕыҕа мкаччозар,
Бзара-па еихатыруа,
Бдарганцыхәан бынкаҕыруа,
Беижьагаха бааскьозар...
Ус бзиа бызлазбарыз,
ИшҔазурыз, ишҔазурыз?!

АХҔА

Аҕеипш ага-җша ашәаҕшь ҕаҕшь иаҕарсны,
Ижьюеит ахра аҳаракыраҕ шьыжьза.

Лаҕ, ах шәахуан, аф шәауан,
    пста гәаак шәтахәшон.
Ҡаҕ, сус нкариа, шьоук риа-мариа,
    сацоуп, сныҕышәцоит...
Уа, шьоук рхарфамға мцуп, снырхараф –
    шәкыл-мға нтабгоит!

Ҡ-ҢШАК

Аңша ҕәандеи аңша хьшәашәеи,
Иаазбазар, еиҕагылоуп.
Агәырҕареи, агәырға шәеи
Ишцәырцуа дара рылоуп.

Шеи-шықәсеи еимазкуа ахра,
Иагьцәибартәарын рызқәа,
Ирыбжягыламзар ахра –
Иаагылазаргы еиҕәызкуа.

АДГЫЛ-ЕАФ

Мғадук даныртцомызт иара ижәлаз,
Илакьта-лакьтоз мғахәастан дызныз.
Иара убригь дахыбааны ижәлон,
Дабаказ усқан, иара изы иуафыз?

Амшын цэқэырпеицш деиладшгэышьоит,
«Уатэтэи» азбахэ ххэар иузом.

Аха, иабаци «уатэтэи» мааир,
Аңынгылацэа зегь цҕьаны!
Дазхэыцгэышьоит: «Убри заиааир!» –
Дызлацаша дылбааҕьаны!

СЫЦХ АСАХЬАҚӘ

Ацааңыга ҕбеицш,
аңтақәа еишыуа,
Пҕсазарак аокан –
иаңгыло ныхуа,
Уатэзны хамоаҕы
амч хэашьқәа неиңхбарц,
Хазхьымзац, иаххьымзац
рыгэтыха моа назарц,
Сқэыңшра ашәахәабжы
сгэы иқэыфны игоит.
Пҕтақәак, зыецқәа ирхыршьааз реицш,
ңшак иархәазоит.
Жәөан фырхқәак каңсоит,
ахәатхеицш иңсаҕьаны.
Иагоит сыцх сахьақәак
мишәанха исыхганы...

Сыңшуп, сыңшуп хара,
сылабжышқәа сәшуп,
Цыхәтәа змам, инымтәазо,
лахьынтдак сзыңшуп!

ҲАХДЫРРАЗ

Са сразкы аетцәахә
жәәанаң ианшеишеи,
Ақәңараз хьатцрақ санымшәазо сцоит.
уахь, –
Жәра зқәым аңстазара
ахьрымоу геи-шьхеи,
Са сышлара ашьта ишыхгылоу –
ақәыңшра наскьоит...
Нас, ифагыло зегьы ҳдунеиаң иңьашьатәны,
цыхәаңцәарада еиңаңшлоит.
О, ҳақазара, ҳалахь уаңшны,
жьыхәтақ-жьыхәтақ
ҳахдырраз иушалоит!

СЫМШҚӘА РШЫҠКРА

Алашьцара аңшзеиңш инкабоит,
Ахрақәа рңынтда шәаңшьла ианшьауа.

Абаашра агәарахәа аҗаннакьоит, –
Изакаызеишь хамшын зызгәышыуа?

Сара сыгаҗа атынчра сыхьчоит,
Есааира инаскьо атх сшазыпшуа.
Аетҗақәа иҗару сыблақәа рыхьзоит,
Жәван ду адырганаҗ дара анзытуа.

Алашьцара аҗшзеипш инкабоит,
Са сыхрақәа ршәахәацқәа анҗыпуа.
Урт еигьу-еицәоу җадантә еилдыргоит,
Са сымшқәа ршыҗкра дунеихарц ианиуа.

ГӘЫҢҖЫК «АҖЫЗЦӘА»

Q-қәыҗьмак ажьа
                                  җацалан ирkit,
Ичыжь-чыжьуан агәак,
                                  иалшооз? Ихәычын.
Ақәыҗьмақәа ракәзар,
                                  ражәзы хәашь цысит,
Ирфеит, иагьырзымхеит
                                  ианроу рнапаҗы....
Адырҗаҗены некрологк
                                  рҗит агыгшәыгқәа:
«Гәыҗьык аҗызцәа» хәа, –
                                  рнапқәа аҗарҗит
                                  аҗсымтәқәа!

Исымпытцпрааз сымшқәа
зызымкуа инаскьоит.
Аҕарацшраз, ҳаазқәылаз,
банақәымтцзо сара снықәра,
Мчык аеыкәахеицш, сгәы ахы
иакәшоушәа збоит!

АУАҒЫ

Истахуп дарбанзаалак амшқәа рмырхәагаз
иаартызарц игәы,
Дауызазарц асаркьеицш схы зынкылан
иску сышәқәы.
Ауағи ашәқәы бзиен
хтак еицтадыршәуеит хәа ирыцхьазоит:
Ашәқәы – ауағы изы,
Ауағгы – ашәқәы азы,
еидыхшьа рымам, избоит.
Шьта сазхәыцлоит саапынра,
ипытрушь сдунеи, сыцсабара ашағы?!
Ма имыцәазо кәицны игәы сташәарушь
Нцәара зқәым ажәған иағызоу са суағы?

Ғ-МЦАК

Ашамтазшәа цшак цшыха
Амамшәа, инасывкьоит.

Срыцхамшыа сырҕыхан,
Сыкэа-смагра интыслоит.

Мчыкгы сытгэоит: «Уцала!»
Еижэыстдоит ө-мца царак.
Амца узырцээр мцала, –
Иаанхаз зегь ҕацароуп!

АЛАХЭАҚЭА

Аҕырбжыы, дырѡагыых аҕырбжыы...
Лахэажэк ҕыруа исхоуп иҕыруа.
Жьабаак ззаза ҳа ҳкэара иахықэжью, –
Агэы тэны ишыкоу ауп иснарбауа.

Аҕырбжыы, дырѡагыых аҕырбжыы...
Шьяуардыншэа адунеи икэу ҕнашьауеит.
Са сыхрақэа ҕазкит ишазцшыз ахысбжыы,
Псхацсжыыла ичо зегы – ргэырҕыара еизхауеит!

БНАСКЪАР – СНАСКЪОИТ

Хыхь-хыхьла, сыцшза, ибылшалоит ҕыара,
Бнасывс, бэырба-еырбо бнаскьюшэа сырбара.

Аха быкоуп сааигәа, сбызныжьюам хара.
Җаиххымза-еицымзо хнықәсны ақәара,

Җнықәлоит, изазоит кры зхысхьюу асқьала.
Уа ҳагәтыхақәа ажәада еибахқәалоит блала.

Бнаскьар – снаскьоит, ҳаишьтоуп ҳаихьзаразы.
Маалықьк имцәыжәоақәа иқьоит ҳара ҳзы!

АТЦӘАТЦЛАҚӘА

Атцәатцла амахәқәа еихылон,
Ақша хьшәашәа иартцысыз.
Амра ақтақәа ирылқьон,
Са сдәеитцыхқәа ззыцшыз.

Еимхәыцха икақсон ашьашьалқәа,
Иахатәи атцаа ихнашьыз.
Ирәохон цшьаала «апырсалқәа»,
Ақсабара ицәаз иәашьны.

Зегьы среигәырғьо снацәақшт.
Мшәәнеицш, цхынрак ишашаз,
Атцәатцла иагәылччон цәақәақшык, –
Алапқьеилақса ирызқьымыршәаз!

АМАХӘҚӘА

Ҙада ахра цыџ-цыџқәа ргәрҕанзамкәа,
Избоит – аңша кәанда асыңсахь ихәнахьеит.
Ари ҳаамта ахызатдә нас дарбану иамго?
Ииасуеит зегьы, ҳазхәыцуеит, иртынхеи?

Атәа кәпшықәа, атх атынчра агәы иалкьо,
Абық-чыққәа сытака иафуп акацсара.
Аха икоуп зегь еиҕазхәо, иртынхо, акы иамго,
Аңсатара амахәқәа – ирықәым аацсара!

АМШЫН АКӘАРАҒЫ

Амшын агәы иатцәара антынчу,
Жәџантәыла каххаа саркьара ауеит.
Амшын агәы иатцәара антынчу,
Ашәахәамџақәа агәылыччаауа ицоит.

Алџатәқәа, измам цыхәапцәара,
Кьатара зқәым амцақәа ирхалакьеит хара.
Атынчра зыргәамтдо ацәкәырцара,
Ацалашә реатдарзны иафуп аңсшьара.

Амшын агәы иатцәара антынчу,
Шә-гәырғьарак рцәымзаркыра
иарлашоит хкәара.

Имырѡашьазо уи атынчрақәа ирымчу,
Изхылахьоу рызхыцтра иазыцшуп Ацсыра!

АУАѢИ ААҘЫНРЕИ

Дырѡегьых ииатѡахаз ҳааңын
Ахышә лашахь иланаркәит акалҕ.
Ажәѡан ду ҳаргышәа иазаатын,
Инахалашеит ҳдунеи қәыпш ҕынаҕ.

Зегь аҕаҕәоит уи аңшза ахаҕсахьа,
Пытрала, шәтрала иҕеиауа –
Змахәарқәа ажәѡанахь ирхахан
Аиҕахәараз назаза изкыауа.

Ашәыр раҕәа хьыдхан изҕало,
Изырхәыхәуа аңсҕазаара аҕыркы.
Ихьзырхәагоу лахҕыхран иаархалоит,
Изку иахьа ҳдунеи лаша аңскы.

Шьтарнахыс уара, адгьыл, умшәааит,
Иҕоуп аразкы, аразкы ианцәахәу.
Аңшзарақәа рымазала ишәтлааит –
Жәра зкәым аңсҕазаара агәы!

АФНЫ ИАЦӘА

Ахра ду иавтцны, ашәапшь мца еибаркуа
Амра, ххәы алакытца ианантәлоу,
Ахыу-хыухәа еигәырҕан ишуеит хлақәа.
Адгьыл-цстазара мышхьөежьха иансхало,
Сазцшуа сгылоуп усқан саргыи сазгәыкуа,
Миллион етәа ажәоангәы иананбало;
Ҙацак леипш усқан ахафыкәымшәышә хтуа,
Акаҗран мәа касышха ианыхиаало.
Аҕара иху цәагәафык ицәмаҗәеипш,
Цла дуззак азгьыра иалыхәхәоит Кәыдры.
Аҳаракыраҗ иахьырзбуа хшәаңыңаң рҗеипш,
Избоит ишкьаҗхо ҳатцлақәа рыңсынтры.
Знырцә, ирхакнарҳазшәа ирыңх апырпыл,
Аңандар кахәхәақәа шәаңшыла икаңшыуп.
Итәаауеит шьхатцарақәак хшара инаңыл,
Еитцазаазоз рыфны иатцәа амгарц амшын.

СНЕИ-ӨЕИУЕИТ, СНЕИ-ӨЕИУЕИТ...

Снеи-өеиуеит, снеи-өеиуеит бгәашәаҗ,
Изызари, мәа дук сазыңшуеит.
Адгьылаҗ афыртын бааңс иашәаз
Амахәқәа хәазаргыи, ипытуеит.

Иссируп ари аңсҗазара, ибдыруз,
Уи ңсра-зрак зақәлом бзанңгы.
Алакә рашь шықоу еиңш алакәаз –
Бықоуп сара сдунеиаз баргы!

* * *

Аңәымғеиңш сгәы балоуп,
Аңх имшазо салоуп.
Сазкуам ңыарак сашта,
Аамта – арыңәа сашытоуп!

АМЧЫМХАРА

Са сымчымхара зхылңуа
Агәареиңш еибаркуп.
Сықам уи сзахыңуа,
Баандаәңдас сҗакуп!

Бара амзышә бзырңагыаз
Мчы мыждак быхъзан, –
Уи бхан бөыш асаркыа
Бынкылаңшырц бҗахзам.

Ибәатәкыоуп асабрада,
Ишхамыркуп бәахәы.

Хдуней уқәыз зегь чҕауа,
мышкызны угыжып арығала. –
Анцәа иузишаз зегы бзиоуп,
уи ухьчартә уанзыкала!

АЦӘЫКӘБАРҚӘА

Пҕызла сыҕкыа-ҕкыо сышбышытаз,
Акәаң! Акәаң! Акәаң!..
Ацәыкәбарқәа рышытыбжы
Еижәылан, сдырҕыхеит сахышытаз.
Сагынхгылт сгәалашарақәа рышыта:
Ҝа мчык ҕамырзызарц
ҕагәтынчрақәа ирхылцыз
Ацәыкәбарқәа, цәымтахаақәа ирныуан,
Уатәтәи ажәуан мца –
иахәхарц хыләа-цсылуан,
Пҕсы зхоу зегы еигәныуан...
Асекундқәа зыцхьазо –
сразк агәеисбжықәа:
Акәаң! Акәаң! Акәаң!..
Ицәыкәбар хьәеижьха
Иақәтәоит сгәы ада,
Нцәамтак, лагамтак –
шытыбжыла еимада,
Ицәырымцыц цәырыбгартә –
быунал шыта сыунаҕа!

УАБАҐОУ?!

Ауарба ажъа хэычы
шъткэыцэаа иагон,
Гэыбғанс иаутоз – уи уарбан.
Уафы доумбеик дџацыхх
уаф рыцхак дџаирхон,
Уаангыл, ура ахэымга,
еи, уарбан?!
Абназахэа атџлазатџ
иакэатџеи ихнажэон,
Абахчаазатџ уи атџла
ишнеирхаз икэаџэа,
Қэыцьмак асыс маалыкъ
ахэда џнажэон...
О, анцэа, зегь хазшаз,
уабаџоу, уабаџоу?!

АМЗАҘА

Ақэыџшра – абынеацэеиџш
ииаџьан ицо,
Сахьзашашэа сгэы атџра
итазмыргыло.
Сцъа – снырхарамч иснаџаз
аџазара ныкэцо,

Зашәәхә рхәо хиаша
аблагә сахьыхгылоу
Избоит ҫадантә цаҫа –
мҫа-пицьхақәак шкәаратцо,
Алабжышқәа реиҫш,
аҫсыцқәацәа ршьа зныкәкәало.
Ускан сразҫ рыцха ҫшыхуа,
иахьзынамзо ианыҫшуа,
Сдунеи мшын зеиҫшрахо сахәо,
цәқәырҫын** дук аасхалойт.
Убас, сҫыза, башәа хаа –
ибхәало беилфаца,
Ҫныцҫа мцан ибыл-былуа –
сгәы мыжда инацралойт.
Ускан схәыцра-жәҫан аҫатхь еиҫш,
ианаду сымзаҫа,
Ҫыстаа мзышәк маза-маза
са сгәәхәарамч дахаҫойт.

АХЬА

Ахьаҫарчқәа реиҫш ақәыцқәа хахаза,
Амахәқәа ирықәпапан икыдлан ицоит.
Ицхагәышьойт, аха имшәыц ирашәраза,
Цәыббрамза ҫыжәлан, бираҫ ҫеижьк аҫьойт.

**Ацәқәырҫын – буревестник

Ашьтахь цӕыкӕбаркӕак жӕтцысха ианчырчыр,
Рсаса ӕеижькӕа хьахьаза атлаф иаадыртит.
...Уажӕоуп дгъыли-жӕфани ркьиара анырныр,
Ихьы хӕынтӕраха инылацсеит ӕагалантӕи ахамы...

САШӔА

Ацстазара згӕахӕауа,
Жӕабжь ссиркӕак сахӕауа,
Ирымазамкӕа цсшьара,
        сымшкӕа схытцны ицоит.
Лакта цкъак цӕыргауа,
Мычра змоу зегъ зыргауа,
Имаӕар ӕацшьахаз сшара,
        ба быжӕфӕан иафӕаццоит.
Бара быда исымада,
Арт сажӕакӕа рхьымардаз, –
Ирыкӕымкӕа цыхӕацтӕара,
        сныхӕамшкӕа цӕкӕырцоит.
«Сзыргафцӕа» еикӕтӕарада,
Еипхеибатцоит алада,
Сиааира бӕацтӕараха
        ирзыкӕлеит, избоит.
Еитцых шыта, сиаша, утлазкӕа,
Дызустада усымазкуа?
Сашӕа са сбаагӕара –
        цъынаӕт дгъыл иазынхоит!

АЗЫКЦӘА РБЫЗШӘА

Иҕажә-быжәбжы са сымзырха иахыро,
Сәаңхьатцәкы дхәацәоит, азыкы.
Аамта шьтхысаазан ицоит – аеыо,
Сазхәыцуеит иаңеиңшу – азыкы иразкы.

Избоит атәылақәа рымаалықьцәа еигәныо
Бызшәазатцәык еицырзеиңшны ишырфәоу.
Цьара шьоук шыҕажә-быжәуа ишәуеит ус рыхшыо,
Аиаша цкыа ырхәахәан – дунеик ишыднарбо!

АДАҒЫ АМАҒИ

Игәаҕ гәышьон адағь абжыы цар цаны,
Ахала иағаларц амағ, ицон ихәазаны.
Ицон ихәазаны, аңсрамәатцәкы ианны,
Лаңшы бааңсыла аргама иҕағәаны.
Алымхарыоқәа шьтых, абз-цар шәыршәыруа,
Ишьтан наскыа, ишхамха ахәаза-гра мтысуа...
Схәыцуеит, абас еиңш, хшыцәаауа ҳаргыы,
Ғахәланагалашоу аамҕеиқәатцәак аҕырҕы?!

АБЫРГ ИГӘЫҒРА-ЦРАҚӘА

Имшқәа рхәы иатцәағ дгылан акраамта дыңшын,
Дхыңшылон зны длабжышха дыззырсхьаз амшын.

ҒАГАЛАНТӘИ АХӘЫЦРАҚӘА

Аңтақәа – идракәаз аңхәқәа,
Иөеижь-өеижьза иубоит акылақәа.
Шьта изалшом гәалашәарак сазхьамхәкәа,
Са сыжәған аблазатә ғәгалара аныхгылоу.
Сгәы арзызоит, иссирзоуп уи аамта,
Зны быци-бышәи зырччоз разкыла.
Бааи, нас, аңсыцкыара интамкзо ахыцкәа,
Харпылап хамшкәа арха еиужь хнықәлан,
Иагыхақәшәап, зегы-зегь иразартә
Аңсәазара арыцкәа!

АЦЫХӘТӘЖӘА

Ғхьақа игкәаз шырацәазгы,
хәык дылбаауан, дагыхалон.
Уи инымәа – аңсаатә мәас,
ажәған цәда ишалаз;
Шьюук, иңсеихәа рыңсгашьахарц, –
дшафьтышәшәоз дышьхыцха,
Зеиңш мәак дакгәышььомызт,
хазынхаран игәыцхоз,
Арахь, дәык хәицықәгәышььюуп, –
аңсра, абзара шхашьтоу?
Хәқанатц, хшықәзаалак, –
хантыргаанза хашта...

Ус цыхэтəымѡак зегь ханыршəлоуп, –
шытахьќа лаќ ханхьамтцзо,
Ицшуп ѡ-дунеик цхьа хзызнейша, –
ацшзареи, абылрамцеи.

ҲАЗЗЫЦШУ

Дырѡегьых бжьымѡак ахьеихагало хара,
Бчарахцас сеааибытан сназап цхагəyla.
Уа, ахьча ихəымцеицш, иаѣуп абылра,
Сиетцəахə иалыцчо ажəван цаула.

Ахьхьа-хьхьа амшуп зыхь хəычык цаќа,
Ашьхардацќəа ирытцхəрааны иахьлеиуа.
Сыгəтыхаќəа рѣынза сназмыгзац мѡа-пак,
Алацшхəаа-зыжь ихыршəлоуп ицєи-цєиуа.

Ацəырцтра иагхаз ашьха шəтыш ианазша,
Иќəнацєит асыцса агəы цыблааны.
Ахраќəа, аѡы цьбарєицш излысыз ацша,
Адуanei раз иќəыцшуєит ргəы иазханы.

Шьта хадгьыл иахалашалап амра кажжы,
Хзиасќəагь даш иатцəан хдəєитцыхќəа ирнылап.
Ацстазарагь ааихсыѓрада инќаѡлап абжьы,
Ҳаззыцш, иаххытцхьоу рцьынць мѡа изыхгылар!

СЫБЗИАБАРА-АЕЫӨ

Сацуп сара сымра,
иангыло, ианташәо,
Атци, амши неиужны
сымч-сылшара зшәо,
Сдәеитцыхқәа, шьамхеитцых
сырхьызыгзо сыршәшәо.
Сышьтахьқа сеыхацәа –
сгәырґыхацәа збазом,
Аха, сеыццышә сымшра –
ґыруеит еитцахазом.
Избоит шыта сшазхымөо
шьоук рыжәөанаґ атыө,
Сеыөцкәынха сақәтәоуп –
сыбзиабара-аеыө!

ИСХАРОИ НАС?!

Иахьа мґеышоуп.
Асаркьал быжьқәа ажәөан цыршәоит.
Апап инаґар еиґш ґтак шытасуеит асаара.
Аөада ацәтцыхәа анаур гьыжь шыабоит.
Цақа рґьяр ду днадцан
иаґуп гәлымтәәахк ишьра.
Иґшьмахақ ґшь-тәымаґк алартцеит,
аха, абар,

Ахәбатәи ахьтә цәымаҕ
ағәгәа игәы иазкыз
Иашьтоуп... Ишәахәа ҕаңшьха
ишьа аныццоит ацьар...
«Чоу» хәа, – уажәы-уажәы снацәкьоит сара сеыз.
Иааскьяцыпхьаза – снаскьоит,
исышьтоуп шыоук ҕкьаса.
Идыруп ара хәаыстаахә игәтакы зызку.
О, сыцааимбар, исхарои нас, сшәарақәа нкаҕса
Инарымпыцдаан сыөзар хазшаз игәы иазкыз?

ИҢАХАЗ Р-МОНОЛОГ

Атцх лашьца...
Ахы лашәқәа ххысуеит,
Мша-мнаха ухыршәгоуп,
урт зегь зыцсакьо.
Ххы зқәахцаз хшьам ауп
уаргь шыта узырчо.
Уқьяфоуп, аҕкәкәахәагь узырхысуа...
Усканаз, аңшзеипш, зхыцәахра иахьзоз,
Уа итуркьазтгы уажә умцапшь зыҕкьо, –
Ус ҕсытбара ҕамларгь ҕаларын.
Аәны шкәакәаҕы хиаaira хәхьзарын...
Хамәагь рацәак ихьяаумгазо иахьа, –
Еицәоу уавган, еигьу ухарбарын!

АҢАК

Люди, будьте человечны!

Это ваш первый долг.

Ж.-Ж. Руссо

Даған са сөызара,
Сыуара, сықәлара,
Мәа дук ахь сдәықәлара,
Адәеитцых сықәлара,

Сқәыцшра, схагара,
Схатцара, сыгәтынчра,
Исымаз анагара,
Сыбла цар, сымчра,

Сыфара, сыжәра,
Сныкәара, сгылара,
Сыгхақәа рныжьра,
Сгәахәтәы аңылар...

Дашьтан, ажәакала,
Сгьежьырцаз рымала...
Нас дықәзырхеи,
Ичеизымшьуа имала?

Ацәгъара исзизбуаз
Инаццо аҕара,

Абзиара шизызуаз
Сақәикит сара.

АФУКАРА

Цсҕазарас иҕамазас, –
хамра затә цхагәышьон,
Аха ашәацшь кәцшь – ашьа
иалалан изсагәышьон.
Хара змамыз жәларык тархо,
днаскъон Цатцакьала.
Изакәангы наигзон
ха хчархәаф инапала...
Иахья: «Акәцьал унапы тшьы!
Ускан: «Ицәгьа хәа, дшьы!..»
Шьта, х-фукара деикәышьшьы,
иҕытцышәшәо агь аффы,
Анцәа диҳәоит ха х-уахәамаф,
анцәа дызшьуаз ауаффы!

* * *

Быцьымшь-па – амза-ҕа,
Ацкы ибшәу – адәыкрын.
Ицрын цсаатәк ахҕеицш,
Амахә-ҕа тар-тарит.

Хамра иаҕыоит ахы,
Ишәтит алаҕагааца.
Ихнатдан рѡашк абжы,
Иарзызауеит ххәаца.

Ашьхыц хәыч, шәәхәо,
Ашәтыц ҕәаш иаагәылцит.
Нас закәызеишь изызхәоу,
Бара, сымраш, бцәыртца?!

* * *

Рахә гәартак аццаны иагозшә,
Ацта быбышқәа ааизнацеит ацша.
Хара, исаркыацсараха, ицеи-цеиуа,
Иаҕуп хра дук аира.

Аҕара ҕәымшәышә амаден еипш,
Исыцшаарц ара иансызша,
Исшәоит баҳаракра,
Сцәанырра цхақәа рҕынза – иназарушь дара?!

АРИЦАРЦӘА ЕИЛЗЫРГО

Ацсәазара – хҕоурых
ацсыц лазга-ѡазго,

Цыртас хара хқәыпшра
зызрыжәуа згәафы.
Хабзиабара шәапшьха
ахаракра иазназго,
Хзеигәыргъаша ацеира
цәырызго уатцәы зны.
Хқәыпшра Дон-Кихотха,
иеырпа-еырцо ианнеиуа,
Ирхып-хыпца Санча
ашькылкәы иеада,
Хлышьтоуп хашлышьтац
цсра зқәым Дульсинеа –
Мап, макъанагъ уи ассир
дхамбац хазхара.
Цхьаҕа цша-злагарақәак,
рцъар хәхәақәа шытыхны,
Ишдыртәиуиц идыртәиуеит
хгәыграқәа шыаҕыо.
О, хиаша – Расинанта,
хдунеи шәапшьха иахыло,
Уара уакәхоит мышкызны
Арицарцәа еилзырго!

АМХАТЦӘ ШЫТЫБЖЫҚӘА РЫТЦАҒ

(Абаллада)

I

Ашьха дѡаугар – дышьхауаѡзам,
Архяхь длоугар – дырхауаѡзам,

Ус дықәуп беиак ҳа ҳдунеиае,
Ҳақсҗазара амшцәгья ауеиае.
Игәышҗы гәылхәан – ахәагыла,
Ҷраҗа днеицом иаҗхьагылаз.
Атәым малқәа уи дрызгагоуп,
Убырт рыла бзынцыкгы дџагоуп.
Разкык шцәырҗьаз, иара ихәхароуп,
«Ҳдунеи-гара» дгьало дгароуп.
Ҳақсра, хчара дыргәылачароуп,
Усеиҗш дџазгаз иоуп изхароу.
Шьоук хандеиуеит, шьоук неиџеиуеит,
Рҗьаҗса қьаадхан иара изнеиуеит,
Иты блақәагы жьаржьалеиуеит.
Ҳара хлеиуеит, иара дџеиуеит...
Ус шьоук «ҳааигәа» рбоит хароушәа, –
«Еа шьоук, «ҳахарагы» – ааигәоушәа...

II

Ашҗа җынчуп, ашҗа еимгәамза,
Ҳҗьаҗса-җарагы җасеиҗш иаџзом.
Нырцә сыхәхәаргы, аарцәҗа снаџзом,
Мхатә шьтыбжьымзар шьтыбжьык каџзом.
Урт зегь рыҗае сҗәахуп, ианбанза?!.

АБЫРГ ИҲАМҗА

Амџахәаста – илакьуа азырлашә,
Сануп, снеиуеит схәыцрақәа
сыгерыларшә.

Ашара ахэанга – абар, абар исыхьзоит!

Срыздыруам, исыздыруам

ахабла сызлысуа,

Пша-хьантак амахэқәа

ирылоуп иныгэнысуа.

Иудырша, издырша змоу итцэахны,

Ацсазара алакэ сашьтоуп сгэыкны,

Сашьтоуп... Дсышьтоуп...

Избац ауп имѡашьо –

Шьантак мцабзха инацрасуеит илабашья.

Қабшьта хэыч нархээрхээр –

аиатцэахэ жжаза,

Иаасыдгылт, дыздырит ацсуа дцарза.

Иалаитцон иажэа: «Ҳаит, ахахаи!»

Сымѡа иркьяфит, исзымдаруаз сирхьаит.

Сымлашьра схигеит мѡахара иашэаз,

Шта лашак стеигалт...

Псыуаран – аиашаз!

Адырѡачены мѡахэастак

Зырлашэха илакьтон,

Иухьша, исыхьша, алмѡанык инкажь,

Икэыр-кэыруа ишсацгылаз схэыцра акээркэашь,

Иузымдыруаз, исзымдыруаз

сыманы снаскьон.

АРҢЫЗБЕИ АҢХӘЫЗБЕИ РАШӘА

Арңызба:

Снабыдгылан исхәаргы ауан,
Аха, агәәҗцәгы, сыңхашьейт.
Аҗелаҗ ахәара мариан,
Схы бсырдырыцгыы сҗаххейт.
Ибгәалашәо, цыңх ачараҗ,
Хәицкәашара цыашьатәхейт.
Убри нахыс исмоуц цсгарак,
Баразәк сбыцуп гәыла-цсыла
Ох, бара была, ох, бара была,
Убри инаркны сыммазафхейт!..

Аңхәызба:

Хәи, сыңсындаз, угәнахәхейт,
Иагыараан «умцәыжәфә» ураҳахьейт.
Уаанза уабаҗаз, уцәахызма?
Уажә иуасхәоит, сыҗәхәара ццәоуп,
«Уахь» саныргогы, сымш, уахоуп.
«Уахь» – қыҗоуп, иахьзуп «Алра»,
Уаразәк иулазар Бесланрак,
Абартцахьтә сыҗоит, скы,
Уеахәда сшықәыуклак, уҗры!..

Арңызба:

Сымыш, сыцых, исхәо баҳауоу,
Иаалырҗьаны еицабкзейт бхәоу:

Уи бмода, хжәйтәра иагахъеит,
Жәпафык мажәроуха иаанхахъеит.
Сара сшымшәогъ иткьо хыказ,
Сызәыжәлазом тәым разкыказ.
«Бышаз бисасуп», уи битәуп,
Бразкымфә кьакьаза иаартуп.
Саргы мышкызны Нымеирахк дсыхъзап,
С-«Уаридада» шнықәыфәуа бсырхап!

АГӘАҒЪ

Ацътла ду амшьаз зқәа
                  иреигзомыт цыхла, –
Апыткәырқәа пкыш-пкышза
                  амахәқәа ирфәпапон,
Адышә ахыназоз –
                  иафәнагалон бызла,
Ҳкамбашь, иахзацәағәоз –
                  ахаҫацәкьа иарапон...
Оумашәатцәкьа ибаны
                  снықәыцшлоит хдунеи,
Уи рзеилыргом, иагьа
                  еиздатларгы, геи-шьхеи:
Ахауафәы ацьфәыс вциаа –
                  неикәатәит, ицсхьан,
Агәағъ хәычы, иара згәылиааз,
                  кәрааныжәк иахәнатәхьан!

АҲАҶШЬАЗЦӘА РЕИЗАРАҶ

– Ажәәхәара уақәитуп! – рхәан,
«сдырцәәжәон».
Аха сахьцәәжәозгы –
мыцхәы сыгәжәәжәон.
Уаанза азин смоуцыт, –
ус истәххаргы.
Урт рзы шыта акакәын,
ак схәаргы, исымхәаргы,
Избанзар, ианышьхыт, –
гыжәара иахтатәахьан,
иахьыртахыз ххәацшыа –
амаа Ҷыц Ҷартахьан!

ЦӘЫКӘБАРЛА АКӘЗАРГЬ

Ҷада мрагыларахьтәи хреикәатцәак
атцаҶа цәаакуп,
Уи кылыртцәоит хәашгашқәак,
ацәгьаршра рыгәтакуп:
Цәыкәбарла акәзаргь «рзыблара» –
дырхынхәырц иаҶуп!

АКӘАРААН

Хамш ажәәан хәашь мацәысуан,
Ақсхақсжыфацәагы трыс-трысуан,

Амч зықәхоз зеггы цаҕа иныжьюа
Ахаҕа халон хыхь иҕыж-ҕыжуа.
Инанагзашашәа иахья агәҕакы,
Аңсра-зра ззырхәатцәҕьогь хьяас имкы,
Бафара алоушәа абас еиңш мфасра:
«Тәым хәынгамшыа, хьзы-ңша мҕарсра».
Ус жәфәанымчк кылҕьян ианарст аңша, –
Ҳгәахәарақәа зегь каххаа ианхазша,
Ҳа хҕәараан шҕәарааныз баша имфасит,
Ицоназ ишцац – аңша ахьясуаз!..

АЦӘЫМЗАРКЫРА

Изыхгылоу анышь
Агареиңш иртдысуа
Ацәқәырҕа-сса ахрышь
Уархалтцас ирсует.

Ақалақь инахыжь
Асыңса еилыцьцьоит.
Аҕарматдысгыы хрыжь-хрыжь
Бжыы-ссирк цнагоит.

Нахьхыза ихараны,
Цәымзаркырак лашоит.
Уи абла сынҕаңшны
Стцаа цхқәа сыршоит.

АҔСУА

Днеиуан АҔсуа АҔсны лаша дахысны,
Атәым-тәылақәа рахь дцон уи дытрысны.
Ихрақәа амщәгъа ицәгылан еилысны,
Гәырѡа-еидара дук ишатцаз идысны.
Ус, адыд-замбал зегь ацҕьоит ихысны.
Арѡашқәа – ашьаҕар, еибашьуан еижәхысны...
Шьта, дхынхәышт АҔсуа, ижакъа шла иҕысны,
Изымшынхаз сылабжыш – дшарзысо дыззырсыр!

СЫМШ ХӘЫЦЫ АМРА ДУ

Ахҕа ҕаҕшықәа дәықәтцо ҕыцха,
Амацәыс тјар кәиц-ҕырҕыцха
Дгъыли-жәѡани ирыбжәаҕсоит.
Инеинҕья-ѡеинҕьо хгәыҕра ахышәқәа,
Иҕсаҕья-ҕсаҕьо ацәыкәбар пҕышқәа,
Амахәқәа хҕаҕыруа изазоит.
Абаз шьтнаҕаазшәа хашьха зиас,
Имцазакәа ус баша иниас,
Хахәи-мҕыхәи лада иархәазоит.
Зегь хзызгәаҕуаз ааҕын шаша,
Гәыразрала аҕаартны, ишиашаз
Исыуапыжәха ашәт каҕсоит.
Хашьха ҕшагъы цоит итрысны,

Гәырәеи-гәәҗреи хара ирхысны,
Җшыа-ҳда иҗаланы ицәқәырқоит.
Шьоук иргахъаз са сыхара,
Аргама иаҗуп шыҗа аҗыхара.
Геи шыхатәылеи зегь лашоит.
Җазмырбзазоз мычқәак наҳхыган,
Иагыыҗагылт, ҳиааира иадырган,
Ацәәҗәа абжыпштәык хнатқоит.
Җнышк илшара иарбо аңсапара,
Маалықк дҗагыларц уатәтәи ашараз
Са сымш хәычы амра ду лашоит!

АМЗА

Са сдунеи хәыч, хатәҗызас
Уамазан уаанза.
О, бжалашьца, бжалаша,
Сгәыхәтәы сахыгза.

Са сышәтқәа рыхәпҗа –
Сңылара иазыпшу.
Амузақәа уртцыстран –
Сдунеи махә уахшыуп!

ЦИС

Цис хэашабга, цис хэашабга,
Уафызоушэа хурбоит абга,
Арахь уаафэымцзо акьюра уафуп,
Иумцахаршэуа уазыпшуп.

Имфунуцдом ухапыцкэа,
Ушьапхыцкэагь баша ихоит,
Икэац-кэацоит пхьяфа хкэыцкэа,
Ахэынапкэа наувсны ицоит.

АГЛАМ

Ацсызкэа зегь – цсызкэан, ак дуун, фак хэыцын,
Аха азиа еицырзеипшын, еивазсо еиван.
Ус ишнеиуаз, глам дук рылиааит рыгэтаны,
Ифеиашаз атцабыцасса – лбааздоз имлашьны...
Иазхоуп шыта, аглам, иааицазымкзо зцас,
Инуфасыршэит сытцэгэыр – ачаса ацынхэрас!

АЗЫН АЦАМТАЗ

Харлашэуа иаамацэысит,
Пцтхэа еилахэашькгы цысит.

Атыкъ-тыкъхаа иагыхысит,
Иңсран иказгы – цсит.

Еиқамыртәо махәи цыси,
Ашәыб шла аазазеит.
Зақа рыцҳара рыхтыси?!
Инхашазгы – аанхеит.

Устәи архантә иџақалт ҳашьха,
Бзоу еиңш иаазқәыршәшәеит.
Ахапыцқәагы аҳәатҳаиңш,
Ҳәаңхәтәқьа инкаңсеит!

АҶЫЦЛАҚӘА

Сыцьтлақәа, шәзазоит, гәығрала шәтәуп.
Шәкакалқәа ҫышәшәоит, шәгәы тбаа аартуп.
Шәытәқа хәажәлақәак иғәыруа иааиндатлан,
Рхапыц рацәа аацәырган шәдацқәагы рыжлоит,
Шәырфоит, шәырқакоит...
Аха ахәаҫы шәышгылоу –
Урт ирбазом
Аңсәзара шәадырган!

ЦӘГЪЕИ БЗИЕИ

Аказшы баацқәа рыциуам шыоук аниуа,
Аха ишыөеидаслак ирзырхәоит: «Еиғмыз имизар,
Ианихгы, ибжыызхша рымбар, ирмахар!»
Алакә рашь еицш, ацстазара аннеиуа иңыруа,
Ес ииуа рыцира саундаз иразкны,
Урт сыхдырра ацәашы лаша рхаркны,
Зегь ҳаилазго ахәахәа риашо снаскъарын,
Цәгъеи бзиет ааилыхны рхәаа дсырбарын!

ГӘЫБЫЛРА АХЫКАМ

Адгылаз ажәәан
агәы қацшь былзом,
Иаазқәылаз, алабжыш –
цыракгы афьтцшәом.
Баргы, цәсеицш,
сара сышка баацшзом,
Быччацшьгы – гәилқацшьха
быци-бышәи итцшәом...
Ех, гәыбылракам,
са сымцала ббылзом.
Гәыбылра ахыкам, –
ччацшь-мца еибакзом!

АШӘАРЫЦАҘ АБНАҘ

Ҙадатәи аңша мақаруа
Атлақәа ианырхыыс,
Абығьәеижықәа хәмаруа,
Рәынархеит итрыс.

Ихраа-зраа бнатцккарак
Иныцалоит амшәхәыс.
Зыцәакгы цақа азбаарраҘ
Ихырқәақәоит шыжыаахыс.

Латцағык, дәхәыңшк днахысны,
Днылалоит афаса,
Итциарқәа цоит итрысны,
Шьтак наргоит иҘкьаса.

Ус атцықьхәа ахысбжыы
Геи-шьхеи ааимнаркьеит.
Шәарахи-ңсаатәи еижәхысит,
Уи идырәатәгы хиахеит!

Ажәеиңшь ду дгәырғыа-гәырғыон,
Датчаччо иңатца ишлаз,
Ашәарыцағ раз иахьиоуз –
Ибзаараз дызкәыблааз!

АКАЛАГӘРА

Q-нызкъ шықәса рақһа
иргылаз хбааш ҕалагәара,
Уи еиҳаз хыхьчага
амамызт бзанцгы Ақсны.
Шәышықәсала ажәван
ақшатлакәқәа рыцәқәырқара
Рыгыдра иархәашоз
кақсон иҕыпны.
Аха, инхеит икәәәза,
әада ҳашҕала – ртәарак, –
Жәлар рхахәс, цсаҕатәк еицш,
дызларсахьаз ауафы!

АШЫЦЦӘА РЫР

Дреихазан уи иашьцәа дуқәа,
анцәа изишаз зегь рыла:
Иуаәра, игәыразра, игәамч,
ифырхатцарақәа хкы-хкыла
Уи ишьрагы рыхәшьадхьан заа, –
рхала «ақсызгы» ркхьан хыла...
Иархәон имзо: «Ға ҳшәаргәында,
адунеи узлақәугь уи «азәк» лылоуп,
Имлашозтгы лнацәкыс мәарбага, –
нтыц узныҕәомызт уахынла...»

Зегь рызнаган аҕныш лыла:
Иаҕал шыҕатәҕкыз ихьамтраҕ,
Дыштахатәҕкыоз шидыруазгы, –
дшаҕагылоз дызшыуаз рхахәгы...
Ус, зшыыцра еиқәатәә ғада иғазго,
иахьагы хдунеи зырмацәысуа,
Схарға мғақәа хыхь сырхызкыо,
урт зегь гәаҕо санырхысуа, –
Избоит, абар, ицоит еижәхысны,
ашыыццәа рыр, зашәабжь шытымтыз,
Еимасаба ржакьажәқәа рҕысхьеит,
рашыа затә ихьз лаша ахьырзымшыыз.

АГӘАМ-САМ КАҢСАРТАҒ

Ааигәатәҕкыа сгыланы сҕаңшуеит
Уи сдунеи млашь алакта.
Схәыцрақәа мшынҕас еилашуеит,
Иаңеиңшузеишь шыҕа хуахта?!

Уи аҕак хәара иазхианы
Иубом азәгы ихы-иҕы.
Разкык ирҕарцаз иласны –
Дцәаа-цәаалоит ахәычы.

Ан иахылцоит агәам-сам
Иахьнибартцәо алақәа.

«Ари учҗап, ари аҗсам...»
Игәыжьжьагоуп ла лнапқәа...

Ахәыцгы аҗәаара даҗәыцт,
Шьта икгәышьоуп дзызгәышьуа.
Амшгы аҗта хәашь ахыцт,
Мрак ыыцхахоит хшазыцшуа.

Инаицыракшәа инап хәычы
Асаби гәәҗ акрифоит.
Ан, алымша цқьа, лхы-лҗы
Зырлашо ашәак лхәоит:

«Нан, сыбла тыцьцьа, сара сҗа,
Зегь рҗас бзабаала учап.
Уиааип узгаша – нас ишҗа,
Саргы сажәымҗаз сыччап...»

Гәыҗрак цәыцьымцаха еикәуп,
Илхашҗмашь лара лгәырәа?!
Илкуп уи, аразҗыцәгья, илкуп,
Шьюк икарыҗсаз ачарәа...

Абри зегь уазашәан иснырт,
Хдунеи млашь алакҗаҗы.
Цәгья-цәыҗхамшьа ихалоу мдырк –
Ихан лашоит ахәәҗы!

ДГЫЛЕИТ АБРАСКЬЫЛ

Дгылеит Абраскьыл,
Уаф дызмышхэоз имч-лшарақәа
инархижьын,
Ихәагәыжьқәа кәыбаса
ахаңы илтаижьын, –
Дгылеит Абраскьыл,
Абар иура ду
дызласуаз агәашья,
Абар, уи агәашья,
иршәт ахаңгәашәахь.

Дгылеит Абраскьыл,
Абар, дарганцыхәак,
измамыз цсыхәа,
Ишьны имцаршәуп,
иазмырцысзо ацыхәа.

Дгылеит Абраскьыл,
Ижәлар хзы хамтас
аразкы лашақәа ишоит,
Хара хазтахқәам рзы
ақәны жәлақәа ицсаҕьоит.
Дгылеит Абраскьыл,
Дгылеит хара хдауаңшь,
имамкәа кьыл,
Шьта хазшаз илқхаз
дхырхәоит хара х-Абраскьыл!

СЫҘСЫМҘАҘ

СыҘ рыцҗа җсыҗҗа идәықәлаз,
Ишкәакәза иҗаз җауан.
Уи сцәара-сыҗьра ианалаз,
Ҙакҗхықәран мчык еиҗауаз.
Уажәы ахы ианақәитҗа,
Ҙьарак изтәозма иҗәитҗа?
Хра-наҗәоук ихгыла-хгыла,
Избон ицозшәа җырххыла,
Ажәәан гәы иатцасуа хыла.
Уа, уапа җәашк аҗылаҗәа,
Хра-хышлак сыннакылап хәа, –
Дырҗымлацкәа суак, сҗынхак,
Реааитцых сыҗсымҗа инаҗгылеит.
Уажәы ирбазма дара сзыркра, –
Уи рымбалоз ирграз рыҗсеиҗш.
Абраскьыл иеиҗш, са сшыркра
Санырк, ирызбит дырҗагыых сҗеиҗш...
Ус, сҗахәҗартәҗгы сыҗсымҗа лакәхеит,
Уи мыцҗартәҗ сзышыцылаз акәхеит!

* * *

Издыруааз, җхьаҗа зны,
Бантонимхан бшыҗалоз.
Сыҗказаарын агәырҗа азы,
Агәырҗараҗ ирбалоз.

Бсинонимхар уатә азы, –
Уи амыз, сымш, агәахәара.
Ахәхәыхәа итәыуоит бара бзы –
Сара с-метафора!

УАҲА СҢАХЗАМ

Издыруеит, зегь здыруа сышреиуам,
Аха сааигәа бангылоу – сгәаҗеиуам.
Мыцхә сыблақәа убасқан иҗархоит,
Ажәәан иалоу аетә блала срыхъзоит.

Ақьиара – амра, хдунеи ду зырҗхо,
Иалоуп мчык, имҗашьо – сеикәзырхо:
Иҗшқараху бқышәқәа, изымбац гәызрак,
Аасыҗарҗшны ибырччар, – уаҲа сҗахзам!

САРА СЗИАС

Бышцәырҗыз еиҗш, бымҗасуеит,
Аҗшатлакә еиҗш бласуп.
Адыд гәыр-гәыр анаххасау, –
Асымҗәыл хазыҗшуп.

Бышцәырҗыз еиҗш, бымҗасуеит,
Афымацәыс баҗшьуп.

Иамазам б̄казшьа п̄сахшьа,
Б-иаци б-иахъеи еицшым.

Быщӕырцыз еицш, бымӕасуеит,
Ацшатлакӕ еицш бласуп.
Сара сзиас шытыца-шытасуеит,
Жӕйтӕ зхышьтрак иазыцшуп!

Ӕ-ГАРАК

Дниаганы рбымбыл – хытӕгарахьтӕ
дгарацан рымӕтӕгара.
Шьта ибгъыжӕ-гӕабанаӕ –
иӕзоуп иара иӕиара.
Избанзар, заатӕи ргара –
ишакӕымыз итцысхъан.
Хдунеи шьяжӕцӕа уи игартцхъаз, –
хтоурых мцаӕ ирбылхъан!

***

Сыбзиабара анбыста –
бцӕйтцарахь ибгеит.
Интаршӕны интабтӕахит,
аиуагь сыбмырбеит.
Иацы, уи п̄халыптӕын, –
заагагас хӕа ибгон,

Сзыш-мѡа сықәын, сбышьтан, –
аңеыхақәаггы збон!

ѡЫЦЪА

Атәы игәазхара икын
аразкы изшамыз,
Изыңсазгы издыруамызт,
уи ашқаггы днаңшуамызт.

Амлашь уи иашьтазоу,
игәақау цақа итәатәкыоу,
Убри иакәзоуп издыруаггы –
аразкқәа зыңсаңәкыоу!

АУАѡДЫР «ИМДЫРРА»

«Сымш», ухы асия
Ухалатәкыа ианухит:
Абзиара узызуа ртыңан,
Цәгьархәыхәѡык дышьтухит.

Ухы таурхеит ауп,
Ус ушцо узцозар.
Ишпаухәтаз ххәышәтаә –
Шыаңхәак уағашәозар.

Усоуп, усеипш, шьоук иахьа,
«Рыбзырзы» дыргозаап.
Рыџн ду ззымыхьчоз рлажә –
Рыбназарахь иргозаап!

СБАКА

Аимхээршәаа рыхьызшәа
хра ҳаракқәак «еимхәоит»,
Бҕацьмақәак еилагъжьюеит,
сыҕсаршәырақәак бгоит.
Урт, ҳа «х-хәаза-гәылшьапқәа»,
еилахәашь ианыбры,
Агәгәахәа хлантцы иазнеишт,
зегь зыхәлабго Кәыдры...
Усоуп, храқәак реидара, –
назаза ицоит цақа,
Уа, зегь аахоит, иагъанцоит, –
бҕа-мџанкьягоуп сбака!

ҲААМҢАЗТӘИ АШӘА

Уҕси, ухи, –
Угәи, угәацәахи.
Хьи-җси, –
«Рхьышәахәақәа» мҗси.

Ес-шар еицшәәхәоит,
Тәа збаз – тәа ихәхәоит.
Еинаалт, шәзырәи, –
Ацәгәауреи ауаәи...
Шәаангыл шыта, иазхоуп,
Шәахьтахогь уброуп.
Ор-хи-ор, ор-хи, –
Амци, анапхи!

ААРШЬ АТӘЫЛАҘШЬ

(Алакә-лабҕаба)

Бзиабара-ныкәа сныкәан,
Схалан Ааршьаҕ сыкан.
Уа, бжы-жәәанк рнаәсан,
Шьоук риетәәхәкәа среисон.
Издыруан уа бахьыкәз,
Бгәы зызтәз, быззыкәз.
Ҙхыз-лабҕабан сҕыбшәарц,
Ажәәан-мшын ихыршәлан,
Хара хкәыпшра анышь хәыч,
Ажәәа тдышьракәа ирнымшәаз,
Инеиуан аҕра иәәхан,
Ааршь амәәду инарха...
Быңхыз мыц-табырг хәыцын,
Сышка бааит быңхызын.

Бзиабара-ныкәа бныкәан,
Бызлакақазгы акрыкан.
Саргы сааит сыңхызны,
Ацха казцо шхыцны.
Иреиғкәаз бымшкәа срылапш,
Сшықәыз Ааршь атәылапшь,
Блакә-лабҕаба сылсит,
Быхаарақәа ршьақар кәцшь –
Былцәыцәаан снабгәылсит!

СЫМРА АЗХАРА ДУНЕИК

Ашыжь ахракәа
амырхәагакәа рхы накәа иалан,
Исдырбон урт сдыррақәа зхымзо –
сахьа рацәа рнырчцо.
Уа, сыңс миллион маза агәыцарз
жәван иатцәа ихызсалон.
Саапын амцәыжәфақәа рзаза
хы цәыкәбарха ицсакьо.
Ус, иагьа инаскьаргы аамта –
иахьагы, уатәгы...
Иахьысымбо дунеик атцә,
аецә ирылазытуеит амза.
Аха, издыруеит, сымра, азхара дунеик –
шзыкәамло бзанцгы!

* * *

Хара хфермаѣ еихаб ҕыцк –
    ҳахьшыцэа дырхатэоуп.
Уанзатэи, хыхь ххэаҕы,
    идамра-чаҕа дҕоуп...
Шьҕа, хьча-ла дуззак халоуп,
    сыс-цэархэык зхарҕоу, –
Аха хамѡашьо иаадыруеит,
    уи шыбга-ҕоу.

ЗНАПҚӘА ЗЫЗҚҒАЗ

Цэҕьаурак дашьтал, зхыцтрак дшыруаз,
Дырҕеи-ҕеиуа дагеит дышьтых,
Аҕсцэахаҕь дишьтан иахэажэ тых.
Иара иакэын, дшыуазыруаз,
Зны дыѡхалон, зны дзааҕэрылон,
Ихтырҕа рқьақьа агахьан,
Азгы маҕымкэан ижэхьан.
Аѡстаа мцоураҕь диаҕхьагылан.
– Анцэа, усыхэ, – ихэеит, нас, дѡеихан,
– Срыцхауп, – ихэеит, – сҕоумырхан.
Изшьахэаркгы нтарс икын,
Акырзымчызгы дааццакын:
– Иуку аужь, – ихэеит, – ушзахэо,
– Унапқэа ҕьа, – ихэеит, – урт роуп иухэо!

Ари ашьтахь еитцихт инапқәа,
Дагъзхытд дыриаины ацәкәырпакәа....
Уи нахыс ари ауафцсы,
Ицқьахеит маалықьшәа ицсы.
Нхафцдас криуеит, ахцдас крифоит.
Разкы-лыпхалаггы днаскьоит.
Ирымхәац: «Цәгъеи-бзиеи дагуп»,
Иахьа жәларак ахшара драбуп.
Уафреи-ламыси зегь илазаап,
Знапқәа зызкьаз анцәа димазаап!

Ф-ДИАЛОГК

Ауарба: – Уеибашьуеит уара баша,
Зны цәфанцәы ухало,
Зны хагәха ушьтасуа.

Амшын: – Уара, абзира збаша,
Иумбазои сзынтәало –
Адунеиажә штагәтасуа?!

АСҚЬАЛАҒЫ

Иқалап, бхьаазгозар нанду леипш, мазала,
Аргаме ажәакггы хағала исызбахәом.
Ицысгәышьоит, абар, гба зымбац асқьала,
Хәаказаароу, мап, иахьак зынза сгәахәом.

Үба зымбац асқала – иазурушь сқалара,
Харцээрц назаза ицысуазар азкы игареицш?
Цақа ачныш цэаа-цэаауа иағзатцәкьоуп аешьра,
Ачаса исфоггы сыршәуеит атәәкьеицш.

Бареи сареи ҳаикәшәоит, ҳшеикәшәац мазала,
Хзыхзызо, хзырзымго лахьынтца баацсык ҳхаагоит.
Аамтәеикәтцәа ажьақца иафаз асқала,
Иғазы-ғазгәышьоит ҳазлақақәаз зегь гәхьяаго!

* * *

Бареи сареи уархалтцас ҳалатәан амарчра,
Ҳгәы кыднаххьан ацсаатә – шыапызатцә абжьы.
Ааскья ҳкәара хәыцггы ағын ахәарч-марчра,
Уаф дызбылуа цахә-цахәуа иадырхьан ҳжьы.

Хара иахныруамызт ажәәан шцсатозггы,
Ацәыкәбарқәа бқаруа еимхәыцқәа
реицш еилыцьцьон,
Иццакуамызт атцх, цәашьтцас иштцыкәкәозггы, –
Ҳа ҳшара цқьа мгыларцаз ацтақәа еизнагон.

АЗИАС ҲЫНЧ

Ашысламшә рықәлахьан ахахәқәа,
Азиас Ҳынч шышьылаҳаза ицон.

Ашықәсқәагь нахыпраалон имхьахәкәа,
Ҳашьха ҳаракқәа сықсала илашон...

Иаалырҕьан атыртырхәа имацәысит,
Адыд хыст атынчра лашә цҕьаны.
Зырѡаш дук ҳзиасахь еижәхысит,
Ахахәқәа рышәтца рышәнахт еинҕьаны.

Уинахыс уи мардакгы иннамкылт,
Иқәпа-қәсуа азышьтра ғыц ианылт.
Изхылазгы даршәуан деицша ампыл, –
Ҳзиас тынч зырѡашха ихапгылт!

* * *

Аполковник дычча-ччон,
Ихьтәы хапыцқәа кацчон.
Уи иччапшь усқан ҳахьчон,
Ҳацсазарагы цәқәырқон...

Ус, имѡасит зегь ҳзыхьчоз, –
Ахышә лашеит «қаруасак».
Зны, зыхьтә-хапыцқәа ҳґацчоз,
Иґигәышьоит ҳаса-масак.

АЗЦААРЕИ АҢКИ

‘Енак х-Дырмаит ду иңсшамтаз
сизцааит, сқәыңшын сара:
– Ишсашәхәара, хартцаф ду,
изахьзузеи АИРА?

Атак:

– Амра, – хцыфа, хгәыхә,
хдунеи-фрына затә жжаза,
Ахаа – хааны иахьызшало,
ашагь – ашаза.
Уңшишь, дад, ахра ишхало,
абз-гьыжь қаңшьза.
Ңсы зхоу зегь фәхәарахымдан –
хамтаршәгәышьоуп иара,
УИ, ХНЫС-МҚОУП, абылраццышә, –
иагәылсыз ауп, х-АИРА!

МЫШНЫКӘК

Шәымш ныкәа-ныкәа,
Хара ныкәа.
Ныкәароуп икоу –
Уаныкоу:
Хыла, шьамхыла,
‘Еырххыла, –

Акәзаит: Гатәыла,
Шьхатәыла...
Җаамтаз акрызуа,
Хықәкыла
Сызтартаз аиа хьантоуп
Мбатәыла.
Аха, усуроуп исымазоу
Җсшьарас,
Уи акоуп сықәызтогы
Сшьара.
Шәымш ныкәа-ныкәа,
Хара ныкәа,
Сызтәом,
Исыгуп дырәагых –
Мышныкәак!

АЛАХЬЫНЦА

Зны ицҗафыруеит,
зны ацәеихеицш ицагәуеит,
Зны амреицш ихалоит,
җазных инакәуеит.
Ари лахьынтоуп –
игылоуп иаҳзыцшны,
Ахаарақәеи ашарақәеи
ҳнаҗарц инеицшьны!

* * *

Уи аены ҫымт җаипырцуан,
«Җгәымбылцәан» җарт
цәгәшәә.
Җазтымцшаз хтак җаицтыцуан,
Уатәтәи амш – ахы зацә
җаңыларцаз җамшәә!

АМРА

Җдунеи чмазаә атәә еа шьоук ырцәан,
Җақымцас амра лаша ххалон.
Мышныкәак җаргы ишаххыцәоз,
Хәылцшәәцшә ашьа-мшын инзаалон...

Цьара хәларан, цьара шарккаран,
Цьара мцашоуран цьара цәаран.
Иаргы хәышәтәөык иеицш,
иаххыц-иаххалон...

Ускан, мыцхәза «хҗақым» ду каран,
Избанзар, хдунеи зеггы мардаран.

Инаәацало ишцозггы алымцас,
Инаә-аахәуаз хдунеи аҗмаәә, –
Разкы лашак сзаннацәит дамыгцас,
Сыжәәан зыжь-самсал ақьаадаә!

ҒАЛАҢ

Жәһан-ңшарғыағыак мөасит сәәңһа,
бығыөеижьқәак еилыркәыңны.
Зғы аартымыз лаһа бзааиқәак,
ицеит инеимгәакыңны.
Макьаназы, сыңһын гәы цаҳәцаҳәуа, –
снанарңшуеит хәдаһа,
Хаарақәак еизыртәәтәә, –
инықәызгарашәә скәәкәә...
Убас, сыңшза, уажәгы бәахәы зхәә,
бзамәәқәә ркақыроуп.
Урт, ҳақтых гәыңсһә-хаарақәә –
згәылыңчало цхаршәыроуп!

* * *

Иаһагы мөасра һытәк –
снаһыңшуеит шәымтәк,
– Ацәара, цсра лашәк
исзеиңшуп алушәак.
Амчымхароуп бзынтык –
сеимгеимцаразтәуа,
Мроуп сызгәытаҳәәәо сызку, –
саһназазәтәуа!

СЫКРИТИК

Ох, сыкритик, игэастоит,
цэгъахэыцра дук уалоуп:
Укэалкэало атуцьеипш,
сынакэра уахынхалоуп.

«Иубом» хыхь ҳаракырак,
узахэацшзом лактала.
Уиак ҳазшаз дамеигзеит, –
иагьсзишеит лахынцала.

Уара, «цхыз» баацзак уалоуп,
Иахынзаутаху уалаз.
Накэырак сымамзар, –
саҳаракра сызлахалоз?!

АУС ХАДА

Ахзыргащцаа рымш – еизаран,
Дара ртэала жэлар
рус рызбуан.
Агэак дгэакуан урт рыбжьара,
Игэы дтацэыуон, ҕымтзо дтэан.

Ажэа кэазқэа «ҳиаша» хыртит,
Иршэыршэыруа биракшэа иргон.

Абырг җимтит, ақәыпшгы
җимтит,
Аус хада шынхац инхон!

Ҳ-«МИНА»

Аимдацәа ртәагашоура, –
Аилагьежьра гәгәа цон.
«Иабахтахыз, җашәа змоура?»
«Амина» иашьтан, еимдон.

Цьара инхәыцаршә иртәаххьан...
Дос ихәтаагь игахьан...
Шьта хус ахыҗкоу – ианыҗжәаша
Ҳара Ҳ-«мина», – Ҳара Ҳиаша!

ААМҢА ЗТӘУ

Унеи ухацазар, алымқәа ахьеизаз,
Хьзи-цшеи цареи инейдтәалан иршеит.
Егы хпоет «җар», «изымҗызаап» апремиаз,
Азал анапеинҗьябжьқәа «премиас» издырхеит!

АЖӘЫТӘ БААГӘАРА

Азын. Атцых ачча-чцаҳәә
иәфуп атцаара,
Адгғыл тәца рҕәашуа,
разын-қарашәә ифыплоит.
Хҕәы қызтәалоз бзынтҕы –
ҳарғаш ду агәаара,
Аҳаш наара ацаҕья
инажәлан итнашәоит.
Убас, шақантә игәастахьеи,
геи-шьхеи рыбжьара,
Фырхы-мцаркы лашәк шааскьо,
сбаагәара иарбаны.
Иамоузеи, мшәан, харас, –
уи, сҳаштызра, сбаагәара,
Пҕхьяҕа, хьзрацарамғак –
иангылазар ибаҕаны?!

СГӘАХӘАРА

Угәы снықәиан ахәыркьхәә сзыцәом,
Уи ақәгыларахь сазхиазам.
Адгғыл афы сыңхзы зкасыртәо,
Сгәы ұтазарц ауп, – даҕеак стахзам!

Имазақәа зегь «цәахуп»,
иа изы ус иацуп.
Цьада иргылт ифны,
уигь ус «итцәахуп»,
Ус ҳасцена дықәуп, –
шьта зқарда нарқәу,
Ахыцәахра ицхықәуп,
дрымбаларц дзакәу...
Убас, иамам цсыхәа,
Ҳацсқа ду икәты,
Адәәҫы инхеит ацыхәа, –
«иацәахзаргь» ахы!

ХГӘЫРЦҲА-ХГӘАША

Ислырхәон «Уашхәа»,
илымааз гәнаҳас?!
Са дшыстәызгь уи а-Хгәаша,
зегь рзы длашон:
Схалцалон ашьха,
сылбаалцалон арха,
Аха ларазәк лзы
бзынтдыкгы са сшәахәон...
Ус, са сразҫы мра, –
са сыхгәырцҲа – Хгәаша,
Дымзахеит, –
тәым жәван лашәзак зырлашаша,

АХРА ЦӘХӘЫРАҘ

Усшәәқәә ибон хәзәк, гәаныла,
    әәда хыхь разкык лашоушәә,
Уа хдунеи иалоу ахаара-бзаара
    мацара, иара азәк изшоушәә,
Азәгы дмырцәәжәо җыцкыа зхоу,
    еикәмыртәәзо махәи-цыси, –
Мали, хьзи-җшеи рахь деихо
    шьхацамәә лакык данысит...
Аха дзымаалыкыымхеит дахьхалаз,
    еитцихәазаргь иагья ижәә,
Ахра цәхәыраҘ имбеит җыаргы –
    жәәанахь дәәзгашаз мтәыжәәак!

АМАРКӘАҘА

(Алаф)

Аҗамаҗеипш днахәы-аахәуа
    әыҗыа дрыбжыагылоуп,
Урт рыбзиабара адунеиаҗ
    ларазәк лтыҗ нкылоуп.
Амшқәә цоит, атцхқәә цоит,
    шьоук рыхлафуеит урт еицгәәтан:
«Ани – Кыта, Егы – Қәыта,
    рыбжыаратцәкыа – Шыыта...»

Нырцәка каңа, аарцәка каңа,
о, са сырцу-каңа,
Ғык азымхоз бөууардыназ –
бзашьтоузеи амаркәаңа?!

АХАМЫЖӘ

Урт «еикәымаалықха»
ирҕьоит «рымтәыжәәқәа» ласны.
Ирыхзуп, иркуп рмал-рынхара –
тәым пхзашала ирҳаны...
Аха иаадыруеит, иңхьакны
ишыәнаңтәаху ааигәа әныжәк,
Рымәа цәарзга изланылаз –
рыжәла-қәныжәла лых – рхамыжә!

Ә-ЕЦӘАК

Ә-бзиабарак ааибағалоит,
инеибағалоит хғәарпбжьарахь,
Хыхь ә-етцәак жжаза
иакуеит, ицәоит ашараз.
Еибаклааит, ицәалааит,
урт әәетцәак рыбжьара
Аңсуара бжьагылаз –
имыцәәзо лашаран!

АШӘТ

Ақәыңшра ссир даланат,
Л-«мап» ықан иш-«мапыз»
Лыңшзара лцәа ианалаз,
Диццеит дзызгәыкзамыз...

Иңшзоуп азоуп ашәт анпытуа,
Зегь зашьтазоу иазгәыкуа.
Знык ишәтны иңпыр уацәы,
Изтахыда, ақәыц ахәтәы!

АМРЕИ АХЫМАТИ

Амра зегьы ирзеиңшуп,
Згәы разугьы, иразымгьы.
Ақыцагь руахта рпеиңшуп,
Бзынцык ишазңшымгьы.

Убас ҳхымац цоит еихо,
Ахы ахәышәтәырц ицәтәалан.
Аха, иаздырзом иҗазырхо –
Амәаду ишантәало!

АЗТАЧ ДУ АҒЫ

Иахья ҳазтач ду иазҳаит агәеисра,
Шьта иазыцшузеи?
Ацсызқәа тоңуа ирҕьоит рқәырт хьөеижьра,
Уаҳа изҕеузеи?
Аха еимтаслоит, ишзааслац изааслоит,
Азтачы азтасқәа,
Хәшәы змам цсымтәра – ацтазарахь ирыхоит,
Ицоит еивасуа...
Ағлам зҕеузеи, иамоумашь ахәыцха,
Атаулараҕ?
Иахуеит, иах, ицагәхьоу ахапыцқәа,
Цхьяҕа жәылараз!

АЦСНЫ

Ар ду неиуан, еилымшәо рцәахәангыла,
Ахәы, арха агәы, амҕа затә аанкыло.
Ахы зықәшәоз, икаууа лаҕьяк иагон ахацәа,
Аха ар ду хьатцуамызт, урт зегь фырхацәан.
Ххы зыхтһаңтоз рацәамзи, о, Ацсны.

Абар, Аҕәа, зызбахә рымаз, Ацсуа итәзамшәа,
Адунеи зегь ахзызо, рыцхыз иалаз лакәшәа.

Амца еибарк мцала иахъхарцәалоз убраќа,
Анцәа дуззагъ данхзылцхоз хәдаќантә, –
Ҳхы зыхтнахтцоз рацәамзи, о, Ацсны.

Имца мцала ианхарцәа, иҳаиархан иќәаќәа,
Ижәбеит аға дшыфыз, иҳазныжьзаны Аќәа.
Уа, ххақәитра мчы, хиааирахъ ианыцры,
Ишәыршәыруа хбираќ нахахрст Егры...
Иахьаггы хтәам хнапқәа еикәацсаны,
«Ҳазлаузеибашьша» рацәоуп, о, Ацсны!

АГӘАЛА

Бгәы итыбго сыздыруам,
Итабгалоггы – збазом.
Бдунеи-зиасггы сзыруам,
Ғыстлоит, сыбжьггы баҳазом.

Сыхъз иатцгәо ихазгало,
Лымкаала уи биағазаап.
Бгәытәым урак штабгало, –
Стагаларагъ бағзазаап!

АМШЫН

Избон, ухәаакәа рахь снаңшын,
дгылы-жәәани
ушрыларсыз, хамшын.
Абраскыыл иеипш, ешар,
харт зегь уахзықәдон,
гәашьатдыхран шыта хаззыңшыз.
Наңьнатә ҳаңсы зкызгы
уи акәзан:
иаҳпылашаз рзы
уцәкәырқара... –
Аха, урт зегь ухы наркәыган,
унтаиатәкьар,
утиар лашә – утра,
Ус, узбаарра – зырчра-змаххарын,
умшынрагы –
бжәацәарын зынза!

АЦӘАШЫ

Асаркья ахафәеипш,
иафәтәхәан ирыцкьо,
Пша ҳарамк иазблон
сыжәәан алахьынца.

Амра хдуней атца
иатцнагоз ахьтә рыцқәа
Ахәйтәхәа ирықәнаҕсоит
ахрақәа ирхьыгза.
Еилсыргоит, сзазашқәа
Рыблагә сынхыпшылан,
Мши-цхи рымазақәа
ирытдоу итцәахны.
Шьта, махәқәак ххауа пхаф
ишәтыз еипынчыла,
Снаргәылччарын скәеицеиуа
имыцәазо цәашьны.

* * *

Баагәара дук цызшәаша
цәқәырҕа млашьзак аанкылан,
Бара бәеины мшыншәа бсыжәлоит,
сыҕс хәычы иарбаны.

Баала, бцала, дырфагьх бааила,
бымџа къашь бангылаз.
Аңша гәрамгагь шбытгәо бдыруз, –
ибылшарызеишь хыла?
Сбааш-шьақа, бымчра скәызкьо, –
ҕаз-ҕазуа иахьзыхгыло?!

АҘСУА ЗЫХЬ

Избоит хара, ахракәа рсыҗса сазыҗшны,
Ҙа хшара блахкыга ишцәырнагаз ххаҗера.
Ашәахәа, мрагылара акыц җеижь ианыршны,
Ишаркаҗцоз ажәван азыжь иатцәа агәаҗы,
Иаусыжът сара акья, уи наскьоит икаууа,
Сагыатцашуеит сгәырҗьо, разҗумашь исзакуа?
Иаасыкәыршан марчла ихҗьазоуп җа хадәкәа,
Разҗыда-җхьашәада иаанхашоу шыта снапкәа?
Нахьхьи, арха акаршәраҗ абла разкәа хкны,
Аҗх амати ацыҗхькәа бырлашха имәанцо,
Бна шыабыстак җҗьа-җҗьо, аҗсаа рашәа иазкны
Аҗьаҗ-җьаҗкәа реиҗш ашьанзаакәа еиннаҗьоит.
Ускан, игәнахароуп аҗарма аракәа злашоу,
җцла хәыҗкәак ирықәҗәиааша иарварц ихнажәжәоит.
җаҗа, җсуа зыхьк, җсы зхоу зегь рыҗсы дзыршьо,
Асаркьеиҗш ашәышықәскәа ркылаара ибжьаҗцоит!

АГАҒА

(Ақәыҗш изы абжьага жәа)

Аҗстазара, дад,
иҗамбазо зиасуп.
җьара уарзысоит,
даҗаҗьара укыднаҗьоит.

Эны узаанаркәрыларгь, –
еазных узырнагоит.
Аҳаракра иафкьоит азоуп, –
иара зыласу.
Уи, – аңагья, уазңшишь,
ишычаңоу нафәоула.
Убырт зегь зытуеит, –
изырзытша данроулак.
Уара, дад, уңра-шхәа
ласуп азы, ушьтхысла
Азгьыра уафамлан, –
азымәақәа урнысла.
Угәыгра-мшын ду ухыз, –
ныкәаәтцас уныкәо,
Аха иудыруаз гафак –
уззызхытцагьы шыкоу!

ҲАҚАЗААРАҚӘА РЗЫ АГӘАХӘАРА

Бгәы абырқәам аазыртыша –
ацаңха пшааны сзаауандаз.
Сразкы, быбжыы неитцыхны,
акыр-кырхәа быччауандаз.

Ҳара хқәыңшра ахәцыш мышқәа
даеазныкгьы ирызшауандаз.

Сажәеинраала шхызфыло еиңш, –
Урт рыхфылаарагь ауандаз.

Ахыу-хыу хәа халуқәагьы
уахгьы-еынгьы илагондаз.
Сцәахәа хьөежьқәа
ррыц-фьырцшқәа
шәылу мтдәышә иахаңсондаз.

Цьада са сыкрыфацәагьы
шьта махәфеилых ирашәондаз.
Хчаафә зфәло атцлақәагьы –
хмучажә изы имгьаңондаз!

* * *

Быхцәпарақәа бызқәаф икәашон,
Хадгьыл-дәығба шыхәхәац еиңш ихәхәон.
Сбыхьзарц скаҳа-гылауа сөеихон.
Фьыстуан харантә: «Бхынхәы шыта, бхынхәы»,
Мыц-гәығра ччаңшык сцәтца иафәхәхәы.

Уахь зегь зго, дәығба еикәатцәак хәазон,
Мариала бзыхәхәз ура мөак багон.

* * *

Амаалық Ұсы зхаз ахәыхә,
ахәаң хәа ишыны инкаиршәит.
Абга, ахәымгарақәа
ныхәа-ныңхьан,
жәынтығлас иахзынижыит!

АНАЦӘКЬЫС

Ихзыргарахь хирҰшуеит Арзамет,
Инацәкьыс ихагәта иарбаны.
Атәым ҕырпын абжыи хирхәуеит,
Ҙаңсуа ҕырпын ақышә жәагәаны.
Ус хбызшәацқьа иахьдырст
шьоук рнацәкьыс,
Рыламыс раатраҕы итәахны.
Ҙазәкгыи Ұхьа джәылт.
шәзырҕишь, дагьхыст,
Иҕьашьыи рнацәкьыс
зауи хтәатәыс!..

* * *

Аизарауаа еимпит,
Идырхаз рыңхзашагь –
Ауадыш еиңш, иҕыпит.

Аңсхаңсжыфацәа нхеит
Рус ҕыаш нарыгзарц,
Даҕазныктәи реиндатлараз, –
Шаҕа разо рыңхызарц!

СЫХӘРА ЗАЦӘ

Аиааира гоуп, аха ҕарроуп,
иахыа зашта сҕоу,
Атсеиңш ихыанҕагышыоуп
«слага-ҕагагы» сызцоу.
Цаҕа, цшыаала цәқәырҕа ҕеижықәак
сыцнагалоит Цсоу.
Сашыҕоуп изыз сыхшыҕ царгы,
уи ашыҕа сышхыз сгыжыуа;
Сымгәа мыждахы иара сцәиаст,
сыңсы штоу сызжуа.
Аңсны иалзыцәцәауа амшыаз-зы,
р-«Мерседесқәа нрыцпраа ицоит,
Аҕ ацысхыз ажә-мыжә рыҕәных,
рсыкықәа халазоит, избоит.
Саргы ара салнагт цыаханымцәҕыа
сызлеибашыуаз сгәыҕра аҕы,
Аха хҕынчраз имҕо хәраҕыңын
исзынхагәышыеит сҕы!

АҒАҒА-ҒЫМТРАХЫТӘ

Ихиазоушәа абцъартқас иара инаршә,
Имағра итқак ишикыц икуп ҳа хтархага.
Ахаҳәгы ануршә иауеит ҫара ҫекаршә,
Уаанза итәәа-тәәалоит, икшарц аеырхага.
Аамтагы тәии-хәазо ицалоит – агәылшьап,
Ахәахәа аиашатәҕьа иағагылоуп.
Шьта изхәарыда: «Иаамтоуп, ҳаңсы хшьап!...»
Ҳа ҳага хәымга бжь-хыктәҕьа анихагылоу.
Цәгьа-цәыпхамшьак ахзыргараз
дықәңоит иахьагы,
Уи сиңгыларц, о, исашәхә, сызланеири?
Моцарт ду дшыҕац еиңш – дҕалоит нас уатәгы,
Аха назазатәи ғаға-ғымтрахытә
даузышьтда Салиери?!

* * *

Ибдаруандаз, бара,
Сыңсы шбығхәароу!
Сшалоуабылра –
Абылра итцоуроу.

Ибдыруандаз, бара,
Са сымәа шхароу.
Абзиабара – атәра
Анапқәа анароу.

Сәагылеит сара
Ақәңараз ишоу.
Сағуп ахьзара,
Аразкы иңшьоу!

БЫБЗИАБАРА АХАРАЛА

Атлақәа ирхырххьан агәыргьын –
Раңхьазатәи иацәарала.
Аңшақәа савазхьан, сыңшын...
Ба быбзиабара ахарала.

Амра афрына мцеиңш ишын,
Сабылуан иара аңарала.
Схы намаздеит назаза амшын,
Ба быбзиабара ахарала!

Ә-КЪАНҒААК

Дырәегьых ишьтых кры зхысхьоу слабашья,
Ашьыжь шьхаңамәак иансыршәлеит хара.
Сәаңхья «ишьалашьынуеит», еиқәтәашьяк
Амазам арәаш, иағуп уастарак.

Хыхь, исхалашоит зыхьз-зыңша нагоу
Ерцахә ссир, Гәашья леиңш иажәзом.

Q-кыанҕаак, уи аҕаракра иарҕаҕыз
Шьта рыблақәа ааҕибамхыр рузом! –

СЫЖАЛАР РЗЫ

Асар рымҕа каххаа иҕагоуп,
Атх жәван лашоуп.
Аҕшатлакә млашьгы кшоит, иҕагоуп,
Аҕсымтәроуп излашоу.

Нарҕьхьоу мҕарсҕы ишьамхы инахысуа,
Дхәытцоуп дхаҕэханы,
Бжы-мҕа лакьқәак ахьейхысуа,
Бжы-шьхак рыгәтаны.

Арҕаш хыхьза мпахьшьы-ҕрацкәынха,
Иахьнашьит ақәамашь,
Кьыркьырбжык хнацоит са сьейхәа,
Аҕба акызшәа ҕеа рашьк.

Харантә, Зылха лызнацәкыск еипш,
Илашоит амзаца,
Анан Гәашья лдоуҕа-ныхеипш,
Сагоит мчык сыхьча.

Аҕстазаара ашыкьбыжьқеа,
Шьта са сзы еикәтәазом,

Хәажәарҗыс иҗешьяпышьтақәә,
Сырхуп, срыхкьазом.

Сымѡа – хытцроуп, сымѡа – инымтѡѡ,
Хранхытц, хараза,
Етѡышк назгоит соупа инытцак,
Сыжәлар рзы сразза!

АБЗИАБАРА ЗАКӘУ!

Шьушьана, Шьушьана!.. Еимахдаанза ашьана,
Атц кьаҗ аразныш хеалак иҳаршап,
Иахдыло амырхәагагь жәлатцас иахкьап.
Иадымзаргь мацк иҗсы иҳаргап,
Зегь рзы игәакуа, рыццхак хихьзап,
Иҳархаз – хәхьчап, иахмырхац – хәрхап...
Хазхәыцып заа хамцажәла зку, –
Абзиабара закәу!

ШЬАПҒАРШӘ

Иаалыркьан ѡыҗьа
бхаҗаҗәкьа хәиньбкьейт,
Аргама напышьашәала
смықәҗар амуа сықәхейт.

Арахь бара ғыбтуеит,
кэакь лашьцак б'еығ'аршә:
– Умшәан, абаағс, иҕатца,
иудыруа шыағ'аршә!
Сыбжыы алыуеит ашыоқра:
О, агәәхәтәхыымза,
Изнагатәыз сара сус
«шыағ'аршә» ағынза?!

АШЫҒЫБЖЫҚӘА РЫМШЫН

Ұшара иахыртәо сашәа, иасырхәоушәа аңхьарца,
Ашәәхәәқәа ир'еысшьлоит са сгәәхәара ахыц.
Аибашьра мца иңнашәаз ирыхьзарцаз игәықза,
Уахи-ени сдунеи атца – инатцызгалоит быжь ғыцк.

Аәада ицыр-цыруеит ахра еишьыл ахағы,
Ааигәа аңша кәанда маалықк дартцыслоит.
Ишақхызааша ҳзырдыруа инагәытцарз
шьоук рышәшыы,
Хыхь мчы гәгәазак ҳхалан разкымран илашоит.

Шыта дазнеирц сҕазаара, игоит сразкы лыбжыы:
Алаңшхәаағ дгыыли-жәәвани ахьеиларсу хара.
Итәадоу ҳдунеи аңсҕазараз,
ашыҒыбжықәа рымшын –
Дагәыларшәуп исыбззароу, сымш, сгәығырта!

АҒЛАМ

Сшәәхәон: «Ҳаит амарҗа!..»
Аҗы раҳан сымш – ағәрҗа,
Исхаргъжыа сыҗеҗышә,
Сыкаҗа уи ашҗа исыршәт.
Уи аҗауларә ишаләз, –
«Кәырқъ» аргейт «ағлам»,
Зыҗсыжә ада җәк злам.
Уи цәгъалә саршәейт,
Сыкаҗеи, сыҗхәшәеи,
Шеибгаз ианағралоз.
Мчык сакын сынкылан,
Сымшын-җаҗәә сзыхкылан:
Еимгәамзо ицон изхылан,
Ағлам, ағламқәә ртәылахь...

Акаҗеиҗш салоуп хәыцрак –
«Уаҗәтәи сығлам азхыҗра!»...

СЫМШҚӘА РҲАНША ***

Иашар, ахра шлақәә ртәылаҗ
Сашьҗазан лашарак,
Асырҗы иәҗыргаз тлазҗас
Еилыҗыҗьон сымҗапа.

***Аханашә – ашьҗамҗа

Иаахэлар, цэгъа – зыргарак
Иатәымкәа са сылшара,
Исхәо ацкыс изуа
Иаңнагозарц лабѣаба,
Снаскьоит сзыхгыларта
Сгәыгра-гәыгәғәарахь,
Уа испылаша сразкы
Ацәыртца сазгәышьлоит.
Ас сгәаӀ-цәаӀкуа салазаргь –
Саамта цхеиқәара,
Сымшқәа рханша змырззо –
С-Хымсарацъаа**** лашоит!

АҘША

Зегъы уреисоит уара, аҘша,
Хара инаѡхьеит ухъз-уцша.
Амца гәыжәла цәгъа уатцоит,
Уи иаблыз зегь қацсоит, иуаццоит.

Азгъы уеисоит, хъаасгъы иукзам,
Уи хыжьны иҳатцауцоит инакәзам.
Ҙа хдунеиае уеғазхәо азә дыкам,
Ацта еигәыдцо иугоит ирныкәан.

Икауҗәахьбузеи зака шыеи-пхзи,
Рмакахы уадхәалоуп амцеи ази.

****Хымсарацъаа – ѡадахьтәи аецәәкәа ргәып

Иссиру аапынроуп,
Аха ашыацрахь
Ишәтыз амахәқәа
Архәоит аңша.
Иагыа ус иҕазаргыы,
Цыара сгәатцахьтә
Ақыиара абжыы
Аацәырнагоит ара:
О, иҕымшәандаз ашәтқәа,
Изырцшзо хқәатца,
Игәылтцуа апыткәыркәа
Ирбаанза рызхара!

УИ ЛЫБЗИАБАРА АЗЫХЬ

Игәыртәыгоуп ахауа,
Ашырцаз сзыхьзас.
Иахья исфап исауа, –
Уатцәтәигыы – убас.

Шьта сыҕканатц хыхь-гәыхь
Спылашам, ижәдыр,
Уи лыбзиабара азыхь –
Ихыршәланатц сыхмачыр!

АИМАК

Бара бгәымҗеыг-қәыпсычхара –
сы-җамгылахк аҗуеит.
Сгәы қяад цқяқәак намтцак,
иацәағәоит, иаҗуеит.
Еимахкуазеи хара?
«Акьяҗра» ма «аура».
Урт аҗбагь хадстазараҗ –
ирыгхазом еидаура. *****
Уи закәызеи?
Сасын, басит,
Избазеи, иббазеи?!
Уи акәхеит, илакәхеит:
Ҙынчак иаҗараз
Ҙаимак хәыч –
Доумбеихеит!

ЕИЦАКРА ЗҚӘЫМ ХЗИАС

Избоит ишыманшәалахо искуа-исышьтуа,
Хдунеи кәымпыл ианыстахъеит сышьта.
Атынчра ахәыхә еицш, хажәҗан ихылоит,
Ахәыцқәа ранацәа ишырпыло еицш хәпылоит.

Ашәышықәсқәа рых кәашқәа зышза,
Ахрақәа реицш иахалашоит са схәывта.

***** Аидаура – аеҗынкыла, агәала, аусеибыҗара

Иштіаахьюоггы ашәапыцап еиңынчыла, –
Еицакра зқәым хзиас ахышьтрахь ижәылоит!

ЖӘАҢАЦАК

Уахатәи сытх лашә
иалызгаша сыңсы
Шәапшык, мрагылартаҕ
иамам ҕыртцысы.
Хыхь етәа жәпақәак
еилымшәәзо еилыңыңыоит,
Маалықк итәы жжаза, –
шәымтақ, инеипхьбоит.
Адгылаҕеипш, –
сыжәәанаҕгы иаҕызаап,
Еиҳау дықанатц, –
еитцоу дхәәеызаап.
Ааи, усоуп, ус, –
убасеипш хшазаап,
Кыдла-кыдшәараз –
ҳарт зегь хмашьцазаап...
Шьта қәыңымажәк уулашт,
икыулашт атгы,
Сымра, сыгә рыцҳа
ахдыршәарц бзантгы.
Аха акағь рылшом,
мца хаазак сыншуеит,

Нцәахәхшаратцас –
жәәәацак сазыцшуеит!

ХЫХЬ ИШҘОУ АРТ ӨЕИЖЬ

Уажәгы бдунеи ахь сназго
мәә тбаак сангылоуп,
Гәйдкылак ашәтқәа срыхзызо
искуп интаҳәхәә.
Алакәәкнеицш, амәан
уадаәрашәк спылоит,
Сацәшәоит ишуа атқыс
ала имшуа еихә.
Хара агеи-ашьхеи
ргәы ашәала иандырғыцуа,
Хьиоык иеицш ацстазара
анасыцаә сантәоу,
Сгәы иалоуп, ҳагәтакы
ҳахьзарц ҳаназхәыцуа,
Хыхь ишҘоу арт өеижь,
акәамца хәыц ахькашәо!

ҘААМТА АДӘҚБАНАӘ

Ара иказ мәасцәан:
шьоук цсуан, шьоук ииуан.

Ахъз-ацша, амал, –
хәханы иртиуан.
Урт рымш ашара –
азнеихъан еицш жәхъан,
«Ааигәа» нханы иқан, –
«ахара» ртихъан!

ҢАГАЛАНТӘИ САХЪАК

Сахъагыиык итихт хағала,
Ақәоура мшы баац ахағала,
инапкымта аартын:
Ишашьомызт, ацша баац асуан,
Амахә тарқәа асаара ишьтасуан,
рыцсы «цааимбарк» икын.
Амшын хәашьгы, аеицш ибылгьон,
Ацәа итамзоз гәамсамк гәылган,
хәыжәтцас иақьалон.
Зыишыи зжәыз ҳазәк, Есенин диғыишу,
Ашәцла қьантаз, ацаатцла еицшу,
атәаххәа игәызлон!

* * *

«Сгазоуп» – ихәахт ажәала,
«Скәыгоуп» ихәарц уи ала...

Дагыгаз, дагыкәыгаз,
Дыстахым ауғаз.
Уи иеицшкәоу уажә избама?
Ирыцхасшьоит сгыатама!

АГӘЫРҘАШӘ

Бшыбнеикхъаз уажәы избазма,
Сара сахкәажә ссир блахкыга.
Аха сацашьшь изжәит сцәазна,
Быбзиабара – ашьыга.

Уинахыс игъом са сыхәра,
Ихымжыжькәаит, ихтәасит.
Егыбгәаламшәеит бара бықәра, –
АцшамҘас еицш бцеит бымҘасит.

Аха салоуп бзанцгыы бшоура,
Зны имхынхәзо, иагьмыхьшәашәо,
Ҙацстазара абнатоураҕ, –
Салоуп сшалац агәырҘашәа.

Уи хгәырҘа цша мцарс хьшәашәа,
Сшалоугыы итәагашоуран,
Исхәоит дырҘагыых бара башәа,
Мап, исықәзам напатоурак.

САРА СШАРА

Ибызназгоит сыпшәмара, –
Ибықәбымцан сыгәнаха.
Быбзиабара – ҫы ҫыбаран,
Исзынаха, исзынаха.

Сгәы, сдуней лашаҫаша, –
Иарчмазаҫит, исыхуеит.
Сыблақәа ҫхашья-ҫхашья,
Бгәышпыхрақәа ирхысуеит.

Башта ду – са сшыагырта, –
Инықәыпшлоит хдәыҫада.
Бара сгәеилца ҫшза быхара, –
Сара сеыхара.

Еибамкит сымш цәгья сыжәҫаҫе,
Амацәыс еимгеимцара.
Ба бзы ихаргыхаз сыжәҫан,
Иаласоуп бымра-ҫхара.

Бчеиҫыкагы, измам еҫныхәа,
Иснаҫоит гәаҫхачара.
«Хазҫоу» аларшәзам сныхәа,
Ихәлазом бымзырхаҫе сшара!

МЦЕИЦХА*****

Мцеитцха сөөтцкян –
сымцахә еитцысхуан.
Даеазә тәымцъара –
иантца-нихуан.

Сара мцеикәтцаѡуп,
шәарт шәызхатәаша.
Мцеитцха – мцеитцых
зымцахәкәа еизхаша!

АНЫХӘРА

«Кәак сзару!» – Сихәоит сшаѡы,
Сыдгыл-мхурстаѡы кырун.
Цхалк хышәтызшәа «бкәаршаѡы», –
Сыкәзызәзәааша сзабмыруан!

АЦСНИ АЦСУАРЕИ

Узхыл-цыхкәа,
Узхыц-мышкәа,
Игәашаха исцылон.
Хәта-хәтала,

*****Мцеитцха – ахышәтхәа

Жьыхәтала,
Уеиҫырхырцаз
Иужәлон.
Дарбаныз,
Иарбаныз,
Ирзышьтамцо –
Ирзышьтымхуаз,
Изхьыршаз,
Изкәыршаз,
Амшын еикәатцәа
Ззара?!
Аҫсуа иҫсыцқара
Аҫсуара агара,
Рзхыл-тыхқәа,
Рзхытц-мышқәа –
Сара сбаагәара,
Быжь-дунеик –
Быжь-доумбеик –
Ирзышьтымхзоз
Еидаран!

АБЛАХҘАРА

Сышбызхымгогь, бымҘа – нымтцәа, –
слабашьатцарха сыхгылоуп.
Ус «сҘабгалоит» сырғьжь-сырхынхә,
бымш лас қяфла ицоит са сыла.

Аха ишшәәхәәц ишәәхәөит макъана.
схызатәқәә мыхьшәәшәәц.
Са сыңсҗазара – мәәтәкнаҳагь
инагзаны сыңнамшәәц...
Сымәә пхьака исыхьзашашәә
храк схагылоуп итәәкәәха,
Сыңхьшәә зырзгоит бырәаш-нкаңа, –
с-Беслан имәәф с-Баҗәкәәха!

* * *

Абырг дызтцоу имфәеидара –
икәәкәә-цәхәәф
ишыхьанҗац ихьанҗоуп.
Дцоит, даауеит...
агәарахәә шьоук рбарҗәф –
инкаижьлоит ишкаижьыц.
Иара,
имхынхәзо мәәк данҗшылоит.
Имцахә –
дара хәәп-жапуа изхатәоу,
Неимгәәцәөит.
Зегь хбылтәи былны,
уатәтәи хамшаз –
мыфхьышьәтәык нызмыжьыз!

* * *

Амшын цәқәырға уа еижәхысны
Иабраскьылха ижәылеи шақантә.
Аха ацақь инацәхасны –
Бзанцык иазытымхзоз шыақан...

Саргы сыцхра ус мариамызт,
Бсыцәшәәгәышьон аныхеицш.
Аха саныбхт, цсрак сшатәзамыз,
Бытзы календар абгыц еицш.

АШЬАУАРДЫН

Адгылахьтә шыок ацахыст,
    уи ахаракра зызхымгоз,
Азшьапык кәалкәало ишкнаҳазгь
    ишпрыц ипыруан.
Хшьауардын ду зырзсо ажәәан –
    аәнаҭа ирыздәылгом,
Уимоу, адгьыл иара зшыуаз –
    гәыблыла иазыцшуан...
Убас, хшьапрыцқыәә гәәк, –
    ашьапхтәә, хара хуаөпсыцқыә,
Дшьапыдазтәыз аибашьра –
    дырәәагьх, ашьапкәә ирыцқыон.

САҲРА-РАЗКЫ

Смакамѡа сахъану –
быџсымроуп исџыло,
Ирхъыз агыгшъыг ауп –
зшьакъарста сыхгыло.
Мчык сышьткъыцѡ сагоит
гъыгра-мѡак сыхкылан,
Издыруада стыхѡтѡак
ыџазар хратѡылаѣ?!
Снысмѡа-ѣкъарра скыдуп,
слабѣабамкѡа, слакѡны,
Сыџсы хаара зкъыстѡ –
быбзара затѡак акѡны...
Избоит, цыкъѡ-ѣышѡта-матрак, –
сагъаѣеиџшуеит сшѡазызо.
Иџаулазан уи атѡаѣ –
рѡѣеиларшроуп иадырзо.
Ѣаѡа, сан рыџѡа лыџсы,
ахъча леиџш исеишуеит,
Аџѡа иалџша с-УАѢѢЫ –
сахра-разкы иаѣеиџшуеит!

АТЪЫНЧРА МѡАѢЫ

Уи шыбааџск илалеит
џѡеижъла днеибаркны,

Царбелқәак иахыхьуа
инақәиртәоит икны.
Урт чуеит ихәаң-хәаңза
нкьапыштоушәа ичуеит,
Дара згагоу шыацәгьоуп
ацәымхәиңш ирцәоит...
Ус, қалдк ицарбел-мгәа –
уалырцас ихыжжуан,
Шыацәгьа ныжь, шыацқьала
иңсымтәрақәа иртәуан...
Шьта знырцәқа дзырцоуп,
иахьагь уа дзыхгылоуп.
Аарцәқа, бзанцгьы тынчроуп,
хзыхьчогь деикәных дгылоуп.
Жәәанахьтә ҳаибоит Иисус, –
жәларак ззхьышьтра иахыло!

АЦӘЫКӘБАР

Ацәыкәбари, аҳаши
еимадоуп: «Ҷағ! Ҷағ!..»
Зны икылнацәоит агәта,
Ҷазны еикәнацәоит...
Бсақалажәагьы убас –
«Ҷағ!.. Ҷағ!» еилашуеит,
Сгәы-ҳаш кылцәа сынкыларңш –
Сыхарахь сбырңшуеит!

* * *

Аарыхра сыгым, –
    исеигэиргьогь дынцэоуп,
Аха имацзоуп сыңхзырѡаш
    зызкастэаз «сура».
Ус шакэугь са сца
    иҗаңшуаггы рацэоуп:
Шьоук ааскьоит, шьоук наскьоит,
    руардынқәа рѣыжуа,
Ғәа баны, ғәа зыхәхәо, –
    рамбакггы сзынзмышьюа!

АШЬХЫЦИ АШӘҒЫЦИ

Бара б-«ѡынеижәа» –
Адәыкрын-шәәхәа.
Сара с-«ңшьынѡеижәа», –
Амѡа-па хәәхәа.

Бара бөырыѡра –
Сара – сөыхара,
Сара сөырыѡра –
Бара – быхара.

Аѡбагь мѡа-ѣыцуп,
Иңқьаша хыцуп. –

Бара – бышәтыцуп,
Сара – сышьхыцуп!

* * *

Ажра жны итугаз
анышә җырп рацәазоуп,
Аха, еиҗа уахь интоупсар, –
иазыртәзом.

Ус, сыбзиабара –
бгәыңсыцәгьаҗ ибжит,
Аҗара акәым, абжакгы –
са сахь имгыжыит!

САРА СТӘЛА

Уиҗәала анцәа,
Уиҗәала аңсыцқьа.
Ухарала икаҳаз, –
Дхагалан дрыцқьа.

Анцәа дахьыкоу –
Иқәыңшым дызуста?
Аха уи дахьыкоу –
Дзыҗалом аҗыстаак!

СЗЫРКӘИ

Бара, сыңсы зығроу, сзыркәи,
Ишхәлаз бсыцуп, бакуеит-быцәоит.
Мчыс абас бзырлашо закәи?
Сыцхқәа мшхарцазу бзысхыцәо?

Бдунеи рахәыц мәоуп сзынкыло, –
Зны баатуеит, зны беиларшәуп.
Уацәтәи сымш мраны баңыларц, –
Ҙсыршьаган сыцх-уапа бағаршәу?!

* * *

Амра,
Иаңыәлоз ҳарамран,
Хдунеи адауаңшь, –
Агәыблра – агәәңшь
Мцазырсуаз аңша.

Иара, зразғы,
Иеиңшхаз азғы,
Изымцеит иалкыан,
Ианышәт ңта кәамкыак –
Ахтыңшша...

Убас, кабазатцэы,
Ибымтцак сыгэ затцэы,
Стэоуп саргыы,
Иахыагы, уатцэгы,
Сыбшаџом.

Ибхых, изаршэуп, *****
Бкасы ибхаршэу,
Аџсыцџара,
Бара быџшзараџ, –
Исызгэаџом!

АџХЫНТЭИ АџЭА

Амш антцэамџазы ашьхарахьтэ
Аџаанахеит ижэылан аџшахь.
Агэыџхарра зымџа инкылан,
Игэамџхамџуа џамџа ихгылан.

Адгыл гэаџ шыџшыз иџажэкуа,
Азышра-зымлашьра иалџуан.
Адыд гэыргэыр зыџтра иамкуаз,
Агэараџэа иаџхатџэаџуан.

***** Азаршэ – арыџџара, агэаџра. (Автор аџсуа бызшэа иалеигалаз жэа џыџуп).

Уажэы-уажэы имацэысуан,
Апсымыцкэацаэ трыс-трысуан.
Амацэыс агэыр-за ргэылсуан,
Апта ргэабан бымбыл дрысуан.

Ақэаршығғы ахыр-хырхэа,
Бығ өеижкэак ыршако иарцэажэон.
Адгыл шабагы кэыркк-кэырккхэа,
Абаазатэ-цстатцага шажэуаз,

Ирхэланы, иаршеит жэфонтэыла,
Хацсса-хахэхэа, зегь хрыцкыан.
Рдунеи ссир иныкэыцшт гэыртэыла,
Нцэеи, цаимбари, ацсыцкэеи!

АБАХАӨ ИТАК

Дныкэо шытахыла днаскыа-наскыо
абахө дбахуан.
Изшыапык зны инакэуан,
дачезных ирахуан.
Ус, нганчауафык даатгыланы
дцааит: «Узмыртэозеи?
Зака версгы ха хлабфабамфохь –
унаскыахьоузеи?»
Хбахөгы уи цыашьо:
«Узфу цабыргу, илакэу?»

Унаскьоит, цьым-цъым, ишца,
цхыалакәу, шытахыла акәу?»
«Шытахыла иауазеи, ура с-балах ду, –
цхыала, цхыала!..»
Усоуп, сара шә-поетгы
шытахыла сцацәкьоит исгәарцха,
Уатә игыло шә-мысара –
саҕагыларц сыхҕаха!

ДЫРМИТ ИЦӘАШЫ

Инеибакыр хәыштәарак,
иаркьалон шьоуку рыцәа,
Атцх уапалашә нахажьны,
иаразнак иара дырцәон.
Амч халазтцоз хгәаггы иуан,
хҕацкәымкәа хкын иратцәан...
Ускан, иааскьон хразкы-шхәа,
амшынахьтә икаха-бғало.
Ага-бзарбзанкәаг тыккьон,
хылхәа-ткәацыбжькәа хағало...
Ус, «импсшаз ацмаз матцәк накәит», –
ирымхәои жәақкала,
Дызхыцит х-Ғач хәыц, хразкы,
иахдылашаз лыпхала.
Ибжьазт, иагыцеит, аңшеицш иаххыцны,
алашәра ашәшы,

Мҗыда-мцада иаршит хҗәаб, –
Дырмаит – х-Гомер, ицәашы!

БААНГЫЛИШЬ

Усҗырц наҗ, саб уиқәлоуп,
Уабастаху тлаҳәыстақ?
Ус бгәаарақәа набҗықәлоит,
Ианҗәныбшьало сымхурста. –

Сара сакәзар сызнышәо –
«Уздызхало» закәануп.
«Адцаразгы» шыахәла сҗышәоуп,
Шьта, «сагыбабыз, сагыбаныз».

Баангылишь, устәҗьа «схышрахь» –
Бымцарс бырхәхәо баазгама?
Бхыш-хытәо бцозар бқәыңшрахь, –
Скәымжә зырз^{*****} бахьынхалан?!

АЦӘАХАҚӘА РУАХҢА

Исышьтоуп игьыжы-гыжыуа барбалк,
Скаҳауа – сгыло, сыргәылсуеит агәал.

*****Азырз – аңшәы рацәа.

Сықара-мхуырста цаулан ицәәгәоуп,
Ахәйтәхәә искьо сыжәләқәә иңсаҕьо
Рыхытцгара иахьзом, изфаша рацәоуп.
Шьта, цәәхак еибыстоит урт зыцәшәара,
Алаба – шәәқыуп иасыркыз иара.
Аҕәраанқәә уи шшәартам еилдыргоит,
Сыжәләқәә шгылалак, итхны ирфоит...
Дырғагьх, сыжәләқәә ахәйтәхәә искьоит.
Сышьтахька исышьтоуп ишсышьтац барбалк,
Скахауа – сгыло сыргәылсуеит агәал...
Иахьа, атықықхәә схысуеит, схымтагь кашәом,
Сымхы абынхәатцәҕьа хыларгьы сацәшәом.
Избуп, сыжәләфацәә нацънатәгьы руахта;
Рхаҕақәә цәәхастәын, идсырхьчоит сымхырта!

ҘАЗЫҘШУП!

Макьаназ еилхмыргац
иҳамоу-иҳахзу.
Ҙыцъагь хаззыршаз хтәыла
Едем цқьа хәхуп.
Изакаыгь хаздырзом:
«Ахаа, аша» захьзу.
Маҕәагь хшәым, шьатцагь хашьам,
сыжәәахыр бахшьуп.
Еиқышаша хара хтәәақаңшь –
мшәыц, хазыңшуп!

Цсрак иахъазыцшу, –
икаларц җазә ибзара.

АПОЕТ «БЖАҒА-БЖАШЛА»

Иқъаад ужәра ицәағәарстан,
Еикәиршахъеит жәахырк баашла.
Ицәшьхәа атыц хшыџтақ – мџахәастан,
«Ғаи» хәа, – дцәажәоит «Бжаға-бжашла».

Ғхәара змам дунеик дакуп дџаган,
Цшзареи, кәығареи тымцәо згәатца.
Хашәамба-җырбаџык хпоет – «нагаџык»,
Бжаға-бжашла инышәаархә датцоуп!

* * *

Ацх наскъоит иууаза,
Сзыцәазом уахынла.
Ты-гызмалк кьулоит ааигәаза,
Ишәа-зызоит шьхатәыла.

Сбарцағ нцәартцыск цацшьоит,
Уи ауп сара суа.
Абгалацс шууа иаршоит,
Ахы акәхааит изырууа.

Атх иалоуп сгәахәеи-сгәалеи,
Сыжәван хымәәә мзак лашом.
Аты гызмали, абгалаңси,
Рыда ңшәымак дызбазом!

* * *

Дырәәәгъх, ңсәәәхәжәк
ауаәы изымбжәац,
Сразңңсыцқъарахь
ацәкшеиңш дьтәәәсуеит.
Сгәыграмәәәә зку –
сижьоит сшижәац,
Хымҳа-ңыымшья сымшқәә
ңхызтәас имәәәсуеит.
Сышламтәаз ианыстәаз
сидгьыл ахтәрстә,
Уи сыхарахь –
шәхәзгало мәәхәәстоуп.
Уи ауп сыңсеивгара...
урам дук уанххыла,
Ус тариала
Ерцәхә лаша
узхалом!

АГӘАҢХАРЕИ АҢАХХАРЕИ

Шьтә аңсгара зыкалар, –
иәтәххозаап аизҳара;

Аизҳара аныкалах, –
иаатуеит ҳара ҳғәеизҳара.
Агәеизҳара зыкалар, –
икалозаап аиаша.
Аиаша зыкалар, –
ицәыркьоит пхьака изгаша.
Аиаша пхьака изгаша, –
«агәақхара» акәхоит.
Агәақхара анакәха, –
«аҗаххарагы» лакәхоит.
Урт бзынцык имхәа-мырза,
еицныкәлоит рхалагы,
Мцкәыбры-шьажәцәак хҗагыжьлоит,
џадалагы, ладалагы!

* * *

Аапынрак сыңсҗазара
ахаҗы кәымшәышә хнатит,
Сҗәатдла махәкәа иргәытҗамзо
апыткәыр хәыцқәа шәтит.
Аха урт хбырлашқәа рыжәпара –
шьха пшак ргәылст еилкааны,
Кьоу-шәоуқәак ныжь ҳара ҳзы,
дара цоит ишьтыпраа-шьтыпрааны...
Убас, шьоукгы, хнысмџаҗы, –
еидаран иаххынхалоуп,

Ирықәымқалакәә ххыбафқәә –
бзантцк хыхь изхалом!

* * *

Урт зегь еимадоуп,
Рлаггы ажья –
шакыц иакуеит.
Ашәарыцыѳтәкья баша
латцгара хәа дцоит.
Избоит, хажәѳан дыдуеит,
қәаршѳык канарпккарц. –
Напи-напи еибазәзоит,
аѳбагы фык рызәзәарц!

АЗЫХЬ

Ианыркъашь –
Азыхь аеатәахт.
Аха, сишь,
Дунеик ацахьтә –
Абжыы саҳауеит!

* * *

Лгәы – аквариум ақан –
сыңсыз-хәычха сызсоит.

Дапырхагамхарц сыцаа,
лшьаҕақәа лырссоит.
Ғымтзо пшьаала лқышә қапшьқәа
еимлыршәан, дыччоит.
Шьта, сыңсыз хәычгы ғламхан, –
илывазсоушәа збоит!

АҘСЫЛГАРАҒ

Зышәкәан мза шзысуаз,
ицәбаалеит адәы.
Азы иашьыз амза –
харгалахьеит ахәы.
Иааскьоит «атәуацәа» –
аетәақәа еизыңшыны,
Сцоит саргы, зегь злысуа
жәәан-уапа сҕашьшыы,
Азы иашьыз амза аңсы –
сымшхата инҕарчны!

ХЫМДЫР-ХЫЧЧАҒЫК ИЗЫ

Хыхь шьоук риецәахә цаҕақәа
еырбашақә еилацәҕкәыслоит:
«Ани дзеиңшроу, егы дзеиңшроу...»
еихыччоит иахьеи-уахеи.

Ускан, етџа затџык,
    хшара-хџарақџа ианырџысуа,
Иаабойт, ишырџџыхароу уи,
    хымдыр-џагыарақџа рдуней...
Ари, хыхьоуп, џаџа хџаџхьа,
    азџ ичџабжь рџашха ихыџеойт,
Ахьаџарч зхылџыз ишахыџчо, –
    зла дбеиахаз даххыџчоит!

АҚӘЫПШРАРАЗК АТЦЫС

Аџхџыс қәыпш ссир димоуп.
    ауаџ бырг длыџәнымхо,
Аџсуа шџты џаџшь аџәыншәы
    афџы хаа лхатџаны.
Аџшәма игәырџъара мшқџа
    иаџхьаџаз ирџыхо,
Аџыхазыхьейпш, бзанџы лаџсшә
    лхәойт иџқьаны.
Ааигәа, мхашәаџык
    иеага шьтыбжьқџа хьаџуейт,
Ихәгы даџоуп ишыпхоу,
    есены инџахәхәаны.
Хәылџаз, лыпшәма гәыраз
    ркәаскъа лашахь дџалгойт,
Иџәарџа-иараџ длыриойт,
    дкәабаны, дшьышьны.

Ус атх «шәыр-шәыр»
рашәыгабжьла ишхыш-хытцәо,
Рамбак амцан иоупа нкаршә,
ашәәф иңсы ишьоит.
Лцәеи-лжьи хаара нидцә
лыңшәма зыш длырцәоит.
Атх лашьца лхы нагәылак
рымхашәәфгь дихьзоит...
Ус ашықәс рацәа мфәсит,
рразкы гылт: «Сыжәба» хәа,
Ахәуфы-арашәафы
дшырашәац драшәоит:
Цшьфык арқарцәа
амзырхафы ихәмаруеит,
Ахәфыктәи, ихьтәгара
«дыгә-дыгә» хәа, идыртыслоит...
Хбырг, хәицәа дфәыжәлан
дцоит сасра апкараҳәа,
Ақәыңшраразк атцыс –
ихтырқаш итаирхәлоит!

ИСАРАЗА

Схәыцфы, иуфых узцәнымхо утатын,
Сынаскягагаразы умыццакын.
Иумбои, сеыжәлеит, шыта митә қалама?

Сымцхэартақәа рдәы сөықәқьан скараза,
Цахэартак саңеиңшуеит, исараза.

АУАҘЫ АМААМЫНИ

Шьоук русқәа рызбуеит рхала,
инацагыжьны ахәы:
Азә дахьылбааз, даҕазә дөаган
днахадьртәоит ихәы.
Ус, али атәеи неихахан.
даҕа шәырк раазозаап.
Урт ртәала: «Ак ахьықоу, –
даҕакгы қалозаап!..»
Аха, амаамын уағхеит хәа
имахазац азәгы.
Ауағы дмаамынхеит рхәар, –
убриак агәра згоит!

АМШ УААРА

Сңарқалыкь пшқа, са сңарқалыкь,
Уцоит, уаауеит, уцоит.
Зны гәилк уахоуп, ҕазны алыкь,
Хааңынрагы лашоит.

Разкыс мрамшк уангыл шаанза,
Уцыр-цыруа унаскоит.
Шэты кацшык угуп, уагэзаанза,
Акэапахэа ункашэоит!

ЗЫЗЛАНИ ЕРЦЪХЬОУ-ШЭАРЫЦАФИ

(Ашьха легенда)

Икалазшэа адгьылцысра
Ркъала цшала итцыс-цысхьан.
Зызлан-зақкэажэ лхатэ цасала,
Иара хазэк иразкы лызбахьан:
«Избап шыта Ерцахэ ушхало,
Уашьтрым са с-«Иашхэа Мақбацсыс»,
Ара унсыжып уцсым-бзамкэа,
Саразэк сухалап ура цсыс...
Лылабжышқэа шхам-малхамшэа,
Уажэы-уажэы уи ифацсон.
Ижэуан даташьшь, аха заа,
Ижакья-жэпала иразон...
Ашараккамтаз, Ерцъхьоу ахатца,
Ахра лашахьы дыхэнахьан.
Зызлан-зақкэажэ дныжь ақьалаф,
Ихитцэаз лыхцэышықьыр ибылхьан!

ААТЦЛА

Ари атцла дузза иахьзын Аатцла,
Уажэы шьоук шазныкэаз шэахэапш хаатцраф.
Уи атцла фнызкь шыкэса ахытцхьан,
Кэыдры авсны инеилон ихышхытцэан.
Шеишыкэсеи Ацсны зегь ззеизоз иаракэын.
Цла-доумбеитцэкьан, излаказгы лакэын:
Иара тэыла дук еицшыз хэынтцарран,
Шьоукгы азбахэаз изфыз мақарран.
Уи жэларык рыцсы иацшэман, ицызан,
Лыхны ацсха иахтынра ду иафызан.
Ари ныхан, зегьы иреихаз гэтыхан,
Хэыци-дуи раазараз ирыхэон.
Нхытынтэ, знырцэынтэ асасцэа аззхытцхьан,
Ацсха Леуан афбатэи дазфызжэтцхьан.
Х-Дырмит ибжыы уи амцан икафхьан,
Уа, Баграт икалам иафшазгы афхьан.
Уа, хазцэымгыз иддырхэон «дини-мани»,
Аишьцэа Киутаа Кьагэеи Уасмани... –
Ас иказ атцла фенак дазнеит гэымхак,
Ицканы инкаижьт, ицсыжэгьы иазымхеит.
Иара афызжэуа дтэан тынч иуадаф,
Уи, атцла хны иртихьан хзауадаф.
Ааигэа агаф изазон гбеикэатцэак,

Капдансгы даман «ауафөикәатцәә».
Акырынтә ҳагаҗа дзыхгылахьан,
Жәларык хашьтыхны нырцә дызхылахьан.
Иахьагы уи ихылтцыз, цхамшьазо ихәлоуп,
Шьта ҳацсабароуп дара зхьынхало!

СГӘЫҒРАҚӘА РЫХРАҚӘА

О, сара сымшқәә, сгылоуп сабитцас
шәкалт иатцәәкәә кны,
Имаалықьзоу шәдунеи ацстәзара
сагоит сыткәаны.
Усс имқзақәә сгәы зызтамыз зегьы –
сышьтахька иааныжь,
Сынхықәгылт саапынра ахцәпарақәә
ззааслоз азымыжь...
Уа исыхәәцшуеит зылацш сафызмыршәо,
избало нцәаны,
Урт сгәыҒрақәә рыхрақәә
рыхкәашқәә ҳаракны.

* * *

Иажәуам хдунеи ацстәзара
ҳара хгәы ажәраҳа,
Уа еинышәара зқәым ө-цшак.
еитцагыжьуа еикәпоит.

Ахрақәа цәажәоит рәашла,
ахаҳәқәагы ааиқәтәаха
Рымазам, зыңсы мтәзо
тышак ржәагәоит.
Аамта цоит...
сышлара ақәасаб ғкья-ғкьо
«Олимпиатәи амца»
атәығашқәа иргоит.
Ашәахәа ахрақәа
ркәалзы иатцәа ианалкьо –
Итцам ҳдунеи асценағ –
сыхәмарығны сырбоит.

ШӘАХӘАЦК

Сымхуырста – амсыр қяадыш – каламла
Сзахысыр анбанқәа латцо,
Игәасталап игәыртәыгаха иағалаз,
Сура иатцәа, абырфын патца зкьо.

Нас былаңшхәаа ахыназо, еишьылза
Иныхсыршәлап сыкаҭа мғантца.
Уи инатцғаны иаазгап шарқазынза,
Шәахәацк – ашацкыра ағәырчаха!

* * *

– Игәы иҫоузеишь? – иуазыруа
Еизтаалоит шьюкы.
Уи дзеихсуа рыздыруам, –
Дкылаҫшуа шәақык икуп.
Зегь шәазызо ихәәҫшуеит,
Иахәәҫшуеит ахтыс.
Дкылыҫшуеит иара, дкылыҫшуеит...
Ишыуазаап аҫарматқыс.

АХАН

Сиаанза, сшәанза
дунеи ҫшзак шыҫҫааны,
Са сыжәлар, ихажәгалон
сыҫазаара ахәахыы.
Исҫылашаз, ҫҫәа змамыз –
избон саргыы устәи,
Лахынҫақ, зыҫхзашала
иаазрыхуаз ахы!..
Шыҫа разкымшқәак хгәеитцыхраз
аккаҳәа ианшәәхәә,
Хәихьзарақәа халароуп
аҳаракра амардуан.
Мап, са сыжәлар баша,
иавамызт аҫшаҳәә,

Иалыцшуан урт рыхара –
ххыыцшымра лаша – ахан!

РЫЦХАРАК

Алацшхэаа хэычы-хэычла
алашьцара иагэылцуан.
Халашьцарақэа змаз итцэахны,
ашэапыцьяац иауан ахра.
Хауа цқьала итэыз ашара
сеигэырғыаны сдэылцуан.
Ацшандагеицш ашэахэа аанартуан
зегы ирхыхэхэоз ахра.
Ацхэыс бзиа лыкэчар реицш,
ацсаа рацэа чыу-чыууан,
Ахьшыыцба хэымпалцас
абгы еилачыра иалкьон.
Апкара-пкарақэа сеышьапышьтыбжь
ахэы иатцэара иафыцуан.
Игэытшьаагаз рыцхарак сырдыруа,
цысхэык гьежьюа иаасхалан...

АГЭАХЭАРА

Агэахэара –
изнымсыц анылара,

Ишахәтоу атәара,
ишахәтоу ағылара,
Абзиара аңылара,
ахәахәа ариашара,
Арыцҳара аанкылан,
ианакәнырхуа ашара.
Аңсынтр ду азы –
амра ахалара,
Ахачҳара – амџа,
агәеикәхәалара...
Иахья дзыңсоу
узаҳаракыр, уацәы
Агәахәара халоит,
ажәџан ахь цәџанцәы!

* * *

Са сыздатәоу атла шәшъыралла ихьацәуеит,
Шьта сымшгъы шыыбжъхышәтрахь инеихоит.
Хара игәырпсахәагаха аетәара иацәоу
Аңсабара еилашәыршәыруа изазоит.
Ашәышықәсқәа рылаңш царқәа насхыган,
Ифьыцу мшеикәшарак ашқа инаскьоит.
Нцәара зықәзам цәтазаарак иадырган,
Арашәыга бжъы арха еишьыл иахьзоит.
О, ишәартамхондаз хразқы лаша ушьтаншәа!
Ҳаирпланк хысит џада атынчра агәафьы.

Рыцхарак иарфазшәа быгыҗеижык җалшәан,
Итәии-хынхәуа инаншәалеит снапы.
Ацар рымтәыжәәа хәыцкәа рхаха-рхахан,
Имаалықха еилаңыр-ңыруеит сханы.
Аха макьаназ атынчра ду иаҳны
Ицәоуп са сыуәра – иҗыхаша разкны!

АКАРМАТЦЫС

Бара бтцыс хәычы – «Карматцысуп»,
Иахәаз ашәагы – иара иаусуп.
Идырҗәәоит хархыгы, хәынтқаргы,
Ус баша «чыт» бжык нахәлымшәаргы!

НАСЫЦ ЗМОУ

Насыц змоу зегы
Иаргы дреиңшыз ңишьон,
Арахь ирхаз рфон,
Ихаҗа дшыкәныршьоз.

Иара, насыцдәкьа змаз,
Дтәыуон, «днасыпдан».
«Анасыц ду змаз» –
Дыччон, ағәыцәхәы иқәтәаз!

АШАЕЦӘА

Шәара, сдунеи галуан зәатцарз,
маза-маза,
Ифангылаз сгәйҗрақәа рыҗшахәа:
Амза, аецәа, адгьыл –
икьяасло згаранца,
Сара сахә хышра –
иалызшылоз зыххәа,
Шәхамба^{*****} – лашьцарақәа
шәыргоит шәзааркәрылан,
Шәзықәшьагьлоз хдәы
нықәтцо ишьафьаны...
Шьта, уара сшаецәа,
зегь зцашьыцлоз жәфонтәылаф,
Кәара цчак узааршәлоуп, –
уцоит ушьабаны!

АЛАЦҖА

Гәаҗда гәаҗк ихтныркъон,
Шьоук рыцәгьаршрақәа ныфкыз.
Аха, бааҗсрак иламызт,
Уафран уи иҗсы зкыз.

*****Ахамбара – алашәра

Даргъ рытцх дыршон ҕымтзо,
Ес-уаха иаатраҕе ииан.
Ускан, хуафыразы изы –
Ауаҕы дыбган...

Иахьягъ, сишь, дыдбжьык гоит,
Ус ишдыдызгъы қәак зузом.
Аргама изцәыртцзом хлацха, –
Аху-хухәагъ изшазом!

* * *

Сара сыззырсша азиас
бнеины быеҕынгылоуп,
Бхы зықәкугъы акоуп, –
сыхра бханы игылоу.
Избоит шыта, сыцхяхәыцра, –
лацәааихьшьда ишыбхыбго.
Убасшәа, сымра затцәы зыхкыло
сыжәәангъ шбызхымго.
Избоит «аамсташәарак», –
шыта бусаҕе ишбаҕхягыло:
Лаҕ сзыхәхаша хырхартак –
гәыла-цсылагъ баҕылоит...
Ма быцсәәахан ус бсызшома?
ицъасшьоит, сыгәгъы иалоуп,
Азә луантәы дынҕамыжькәа, –
ахьышәтхәа хыхь бахъзхамло!

АКӘЙХ

Ҳақәтәиәан ҳаиҶахысуан,
Ҳхылҫақәә жәҫанахь ишьтхысуан.
Сылшыт, дсылгеит...
Нас ңсуатас,
Еиламгазо ҳабацәә ртас,
Сеиқәылкт, аха дзымцеит,
аңсхых,
Сымч дшаргьыжьуаз,
инкалыршәт лкәых.
Уи ала, мариала,
ҳус еилырган:
Сышәкәбгьыц хәычала
лшәақь еитцатан!

АКАРҲАН*****

Ашамтазшәә амшын ду
изхыцит акархан,
Ҳаңсҫазара азха –
изыхгылоуп, ишәмыршәән.
Ашәымтқак, аҳәәза-қаңшь
ахы нахнақьоит,
Ишшәыр-шәыруа уи ахәамц –
иахәлалан ицоит.

***** Акархан – аист шкәәкәә

Адагькәа еибарцоит,
еилагәырғо икәашоит,
Уи даргы ишырцеицшу –
рзымдырзо идыршоит!

СЫБЗИАБАРА АМЧ

Сишь, дырѡагьх инхәйтцоит,
Сразѣ – цәкәырцакәа рхысбжы.
Жәѡан шәахәашьтак иѡатцган,
Исхысны ицоит ишьтхысны...

Сыбзиабарамчгы убас, –
Шьоук рѣапхьа ихьатцуам.
Бжык ахылцуеит ишәмаҳац, –
Шәдунеи, сыхьтәгара иангарцуа!

АШӘКӘЫ АМОНОЛОГ

Сыцхьаѡ җырца-ркәашаѡы,
уабакоу,
Угьежы-хынхәуа
уаломашь Акәа?
Җфартын^{*****} уагашоу
улашьта-хәашьтан!

*****Җфартын – аинфляция

Сара с-«быгышэы» –
узапхьом, уагышьтам.
Аңса укызаргы,
умгәәхә иузагжьюам.
Уи ауп зегь хзышьтоу, –
зашта хтагыежьюа.
Бгытрахоит иҕоу, –
еигымхар хцашьа...
Ус, «хшьапхыцқәа –
итцрымхшеи хазгаша!»

ҘАГАЛАНТӘИ АШЬЫЖЬ

Ҙагалароуп. Быгы җеижьқәак
ахәхәа-хәхәәхәа еикәәпсоит,
Сытх аатраҗы пхьашәа змазас,
абгыз лашәы хәәцәоит.
Цаҕа, пшаргыагыак ныкәтәи-аакәтәи,
җынпхәыстдас ипссоит,
Атла махәқәа аҕьоит, еиҗасуеит,
мшьазқәак рыпсы рзоит.
Уаанза, сразкы лаапын-кәәкәар
иалыспәахьан атцәы,
Ҙагаларақәа рхәынтқар –
ихьз сапсахарцаз уатцәы...

Иахья, сҕеыжҕэлөит апҕарахҕа,
шәшьагыртахь сцоит сласны:
Ахәйтәхәа азна цсаҕьо, –
абжа-еиҕабжа кәшәаны!

БАРА, С-МУЗА

Иагья сьдгыыл-ус хьантәзаргь,
Саҕшәымаха уи саҕазаргь,
Бара, с-муза бҕаҕьпаҕьуа,
Ус бҕеыжәлан бьмнаскьан.
Сьцсымлашь тәуеит санаҕьуа, –
Ачча-ччахәа, ба бдырган!

КӘЫДРЫ

Хшааилоз, ажәымбара мшкәа
хнартагылт, абар,
Адгыыл еикәырҕа, еикәыршьшьа,
аарҕара аҕакар.
Илахтәаз, иахрашәаз
хаура-еаҕра зегь блит,
Ххатә-цсҕазара – хнаныра
цхалшәа иҕацәит.
Ахракәа «рцәымза – ршьақар кәҕшь»,
цәашьаршьшәа изьыҕхьеит.

Зиасқәак рхышы́тра Кәыркәа мза,
сабашк җанасхьеит...
Аха, Кәыдры-рѡаҗа,
мақаруа ицәқәырҗоит,
Амткыал-җхәызба, атх-уапа
дагәылаҳәан дагоит!

* * *

Ус ирыдхәылақәо сакәызтҗы
иҗам-иными,
Сиааирақәа рымш сазқәынҗаны,
җхәаҗа сызцарымызт.
Ишырхәатҗәкыо иҗазар –
җыанати җыаҳаными,
җхә-җәрыкҗы урт рыбҗыара
ибҗарҗо ижәбарымызт...
Ус, мѡак ыҗамызт ба бахь, –
атх-мацәыс схамацәысуан,
Нырҗә сгылан, ишуаз храрѡашк, –
аламуреиҗш иҳабҗыагылан!

* * *

Аҗсыцқыара,
Ақыара,
Ауаѡра...

Цъара затцэык, цъарак –
Рыхқәа еикәхәалан.
Аха урт дрыцәгылон,
Дышрыцәгылац хара.
Иагызгь рацәан ихан, –
Бзынцык деилахан...
Усеицш, ус днаскьон,
Аха, дахьынаскьозгь дпызан.
Маҗ кәтагькәак ирхатәаз, –
Кәарт гызмалк дащызан!

АУСИ АУАЦИ

Азә ибзиара зырго иузырехәар, –
Ацъыкаци ацсәтеи.
Сгәы еиззырхауа сымш затцә хәларгьы,
Сазцшуп ахауацхеи, ацсәтеи.

Шьта имш кьаеҗап, ицхкәа ирызхап,
Са сзыргарақәа ираҗоу.
Иагьа уи сицәымгзаргь, исырбап:
Са сус – шыцсу, схаҗа – сшыбзоу!

САРА СХЬЫМРА

Сыцсызкырҗаҗ сгылоуп,
исхашькьыруеит ацшақәанда,

Ацәқәырца нхықәтәал ахрышьраф
ахцәзышра шықьыр ахәоит.
«Шьта хара хқәыпшра ецәа –
гәыхәтәы лашак иахьзанда...»
Ахәоушәа сәаңхьа пшаргыагы-дырдык
ықәгыжь икәашоит.
Рразкы-мшын абла рычыхыршәалан,
сөызцәа рыпра шхәа зсоит.
Стәкәажә дазпшуп сыпхьашәа
дкылпшлоит ахышә хәыч лыфнкәымра.
Ицәыркыа-цәырслоит тымра-тымра,
сзыркуа-сзырзго схьымра!

АЦӘЫРЦРА

Иахьа, сара сқәатца, –
Ус баша имышәтит.
Инташьқырын сгәатца,
Фөы хаалагы сартәит.
Исзеихнарпхьаз ажәфангы
Лашеит, исызшеит.
Уи снафара змырзша –
Апыткәыр қапшықәаг ашеит.
Ус, еилыс-өеилыс миллион шьхыц
Злачаз, излахәыз
Сәаңхьа инеикәагыжьит

Ашәт быбышқәа рсырхәы.
Шьта, шәарт еилышәкаашт,
Сыңсабара шыгәраго,
Иааран иҕоу ааго, –
Иагаран иҕоугь шаго...
Иахья сара сқәатца, –
Ус башаза имышәтит:
Хымҗа-цъымшьа ҳадгьыл, –
Иафахьаз аахнатит!

АХӘРАШӘА

Апоема

МАРИА *(Ашәы матәа лшәуп)*

Аңсны ңшза, Аңсны,
Суҫааит ссасны.
Назатәи убаҳчара –
Сынҫалеит сласны.
С-Даур, ужәлеи ухъзи
Хьынбанла ифны,
Уфызцәа, аибашьцәа,
Афырхацәа рыгәтаны,
Аҳаш ңшьыркца
Абар, уахьану.
Сара, шықәсы ҫажәа,
Сгәырҫа мшқәа рымшын,
Аҫыбгарра ахықәахьтә
Уаразәк сузыңшын.

ДАУР *(абжьы)*

Бара, атәым ңҳәыс
Арака бзышьтоузеи?
Былабжыш быкәаша
Сҫаңхьа бызгәырҫозеи?!

МАРИА (абжыы илаһаз ыашыо даатгылоит)

Сара стәымпқәыснун?

Срыцқашыа ҳазшаз!

Уара арра уанықаз

Уақшәымаха узтаз

Уажә стәымхеит, убоума?!

(дцәуоит).

ДАУР (абжыы)

Аа, сағамыз, С-Мариа цшза боума?!

Ҳанеипыртыз, уахыктәи

Ацх лашә инаркны,

Мрагыларахытәи агыгшәыгқәа

Ақәлеит стәыла Ацсны.

Ақәа ахақәитраз

Ҳанжәылоз уи аены,

Усқан, дгылыи-жәәани

Ианафыз абылра

Скаҳаит, аға ицсцәеи ихәатқәи,

Уахьзылымсуаз убра...

АИРГЬ (абжыы)

Ааи, усоуп ишықоу,

Ацсны абзияз имфахыцыз,

Иҳаржәуеит ҳара афы.

Гәеитцыхлагь ҳаччоит.

Ус акәымкәа, Ацсны,

Ахәа кны иазызхыцыз,
Убри ахәа аңынтала
Ихаҭа дҭахархоит.

МАРИА (*дҭабыуо*)
Ах, уара, уаанхазтҭгы,
Ускан, сара сыкны!..

ДАУР (*абжыы*)
Мап, аңхәыс,
Уажә уи акәзам бызфү.
Ускан, бара бтәылаф
Шәызлаҭақәазгь шәызхон.
Сара, саңсыуоуп, –
Сыңсадгьыл заңә саңоуп...

АИРГЬ (*абжыы*)
Хҭынңь-ххәышҭара, –
Инымцәазо мфоуп.
Аңәыуароу, о, мап,
Икамлароп шыҭа абра,
Ишыкамло еиңш хадгьылаф
Афырхаңәа рзы аңсра!

МАРИА
Даур, дарбанзаалак
Бзиа ибоит дахьыз,

Раҗхъаза иибаз,
Илацәа аныхтыз.
Аха, зны ашәахәа
Аналыццоз шә-Кавказ,
Анапшахара анахәтаз...
Шәабацәа аґымыз ара,
Ахылша мца иагәылсны,
Мышцәгәала еилысны,
Ахәа ццышә ахра?!
(Убаскан, ахәа иарсыз
Гәоуґартә итар-таруеит,
Шәымґак иаагаз-ґазын,
Адгәылгәы цысуеит).

Д А У Р *(абжы)*

Мап, Мариа,
Аґсуаа ба ибыздыруам,
Аполитика иалабмызшан
Икашхәоу хара хшә.
Игәы иґам аґсуа
Ибааґсзоу цәаныррак,
Ушәахәашә – икәашашәоуп,
Усоуп иґазшә.
Агәырць бгақәа
Иаґхәо рхы ашә,
Аибашәра мца еихәлазкыз,
Зхатә хашәалазы,

Ҳрабашът, ҳағғыриааит,
Уацә ҳамра җхаразы.
Ҳцеицәа рдырреи ргәамчи
Ара аус дыруп.
Ибдыруз о, Мариа,
Ҳара имыззо жәларуп!
Бахәақш ҳбақа «Ахәрашәа»,
Ҳаскульптор ихазиргылаз:
Еибашьык даатгылазшәа,
Дышцоз еибашьрыла,
Харантә уазыҗшыргы,
Убасшәа агәра угоит.
Агәышҗывара инатқакны
Имғазо ахәра ббоит.
Уи агәы ианыртқаз ауп,
Ғсра зқәым Аҗсынтәыла.
Ғазныхгы инықәыҗраарашәа
Шьауардынк аҗрышьала,
Ға змазам ажәған ахь
Амцәыжәәа дуқәа арххоит.
Ара, ҳхақәитра иазгартқыз
Маалыққк иҗшышьала,
Иҗшуеит аҗсуаа р-Феникс, –
Зхатә былраццышә иалцыз.
Уи, бзынтқ иамогы символс,
Аиҗағиароуп цакыла.
Аҗынчра мәа каххаа

Шьта хажэлар ианраза,
Ххьаа хызчуа хэрашааха
Иахзынхеит хара назаза.

МАРИА

Даур, уажэақэа рҕы
Уңсадгыли, у-Аңсуарей,
Рымцабз еишьылқэа ххаза
Аңсҕазараз еиқәуп.
Аха, усҕаназ шьюук рзы,
Ибашазоу гәышьтыхран.
Шәарт шәтәылаз шәанықәңоз,
Дара зҕыызгы хытәахран...

ДАУР *(абжы)*

Аңсуаа хҕырхатцара мҕа
Ыҕам урт рзы,
Урт ирымоу иахьатәи ауп, –
Иахьатәи амш – иахьазы...
Уацәтәи амш изҕылаша
Иалзаахьейт дара бзынцгы.
Иқәгәышьоуп хдунеи адәы,
Рахәтцас ихәуейт даргы.
Урт, иахзымаазаз роуп,
Иагьшәыргәындақәоуп.
Ахатца данхатцаха,
Итәылаз деибашьызароуп.

Мап анакәха,
Дызқәу адгьыл даныхзароуп.
Усоуп ҳа ҳәы ишыҕоу,
Ибасхәақәо азхатца,
Харт ҳабацәагь еибашьралоуп
Ишааргогь хлахьынтца.

А И Р Г Ъ *(абжьы)*
Даур иихәаз шиашоу
Ҳасас агәра бсыргоит.
Ҳзиас ажәйтәтәи ахьышьтра...
Аңшаарцаз иааскьоит.

М А Р И А
Убас, ҳаргьы ҳқәыпшраз,
Ҳалахь ианыз иаур,
Абацәа зегьы уреигьны
Уҕамлоз уаргьы, с-Даур?!

Д А У Р *(абжьы)*
Бызлоузеи, бара, аңхәыс?
Быбжьы рмач хәычык.
Ахәыцқәа рзы акәмыз
Цыхлашәыказ, уахык,
Сөызцәеи сареи
Азәк иеипш ҳайдгыл,
Аға ихымца еилашыра
Заҳхәәеыз ҳнаҕагыл...

МАРИА

Убри азами, са сфырхатца
Ухъз-уцша зынхаз,
Зегь рацхъазагь ижәылоз,
Зегь рацхъазагь хъзы згаз...

АИРГЪ *(абжьы)*

Ааи, арт зегьы фырхацәоуп,
Аф имцала еилартәоуп.
Абра иарсу ахәагы
Злеибаркугы дара роуп.

ДАУР *(абжьы)*

Нас уаха ишцақалоз,
Сара сөызцәа итахаз,
Урт ахәыцқәа рыман,
Мыцхә зыблақәа цшзаз.
Сара сзы хәыц дыцшымызт,
Сахьынхоз сыфны.
Уи азакәын зегь рхахәс
Сызжәылозгы сласны.

МАРИА

Ех, Даур, Даур,
Ишцаумаз агха.

ДАУР *(абжьы)*

Избан агха?!

Сыңсы алҕха бзыңха.
Сара сгәамчхара –
Саңшәымазан саған.
Абла гыжықәа кәашза
Иччон ҕ-Гәымста.
Ғхәақа, шыаҕак,
Иазыңшызаарын суахта:
Ғәаңхәақа, аонду ахьтә
Кылаарак лашеит,
Аснаипер хәымга
Ихымтақәаггы кшеит.

М А Р И А

Ых, аснаипер хәымга,
Иалшон иаур,
Уқаҕаит, усқан ухәын,
Узгылеи, с-Даур?!

Д А У Р *(абжы)*

Ашәыргәындарахь амҕа
Ыҕазам сара сзы.
Сөызцәеи сареи ҳаицгылеит,
Дырҕеҕхь абзаразы:
Уа, ҳаға имчра гәгәаггы
Нықәаҳцеит игәых,
Иагәахарст, абра ишыббо,
Аҳәа ццышә, афырх-лых.

А И Р Г Ъ *(абжыы)*
Шьта, ишәыхьчаз рзыхьчар,
Иазгылаша Аңсынра,
Аиааиреи, ахақәитреи
Пҫхьаҕа имцашеи хара!..

М А Р И А
Уажәақәа цқя исзеилыргом,
Ех, сара агәаҕ!..

Д А У Р *(абжыы)*
Бара, урт бзеилыргом,
Быстыхәишь, наҕ!..

М А Р И А
Быстыхәишь наҕ, ишҫа?!
Угәаҕра иунархәазар?!
Имчны усацәажәоит,
Иахьак сара узбазар.
Бзиала нас, сөыза,
Ус угәахәозар уара.
Аха, идыр, убзиабара затцәык
Шҫазгало сдамра.
Шьта сымазагь цәырызгоит:
Уи дызтәу хара хауп.
Иаргыы шьта дарҫысуп,
Шықәсы ҫажәа дреихауп.

Угәы иаанамган «днашцоуп»,
Уара ухаҫа дуцоуп.
«Саб Аҫсныҫа ситоит!» хәә, –
Иахьеи-уахеи дузыцшуп...

А И Р Г Ъ *(абжьы)*
Дудысныхәалоит аҫа-мш,
Уи ила уцил иазхаит.
Абраскьыл иеицш ижәлар рзы,
Назаза дықәҫаҫхаит!..

Д А У Р *(абжьы)*
Баангылишь, бара, аҫхәыс,
Саҫабымҫан, сеилашәеит,
Ихәала, ихәала, с-Ахрик,
Ихьзыбҫазгы сгәаҫхеит.
Сара саб Иуана
Иҫынҫь бмырзит бара,
Уи дыбжьазт дшеибашьуаз,
Хабарда, тәымҫара.
Фырхаттарыла дҫахеит,
Убас иман ҫеицшс,
Хәжәлар рҫеицәа ршьа
Ахькадыршуаз Афганистан.
Усҫаназ, сара сеицш,
Шықәсы ҫажәа дырҫан...
Шьҫа, схы-сыҫсы зегь

Быбзиабара инаҗ,
Баразәк, с-Мариа,
Ибзынсыжьюеит суасиаҗ:
Сбыхәоит, уажә ибасхәо,
Хаҗала игәынкыл,
Сан абырг, сыфны иахыу,
Ахреи барей шәылфыл.
Уи дынхоит Маиак Қаҗшь,
Есенин имѡа жәаба.
Бара Ахра дбаазейт,
Шьҗа иҗынҗь ирба.
Знык уи анибырба,
Сара сбызшәагы ирҗа.
Аҗсыуа җхәызбакгы
Диразкны дҗаҗа.
Сымҗахә змырҗәо амаҗкар,
Схәышҗаарафы иааза.
Убриаҗара ажәйтәза зны
Хәҗиарамѡа еизхәхьан:
Ага инаркны Җанафынза,
Аҗгәы хыбрала иҗахьан...

А И Р Г Ъ *(абжы)*

Ех, изакәйтә разкыз,
Ажәлар дуҗәагы ргәахәан,
Амаҗқәа хәипш, рдәагәҗан,
Иадырсуазтгы ахәа!..

Убаскан, мцабз гыжык, афырхацэа змадоу
абахча иатцэа инахыууаан, ашьхарахь ахы рханы, ца
змам ажэван иналазуеит.

Ари, уажэраанза, ихаҭа дхамбазо, зыбжы
хахауаз, афырхацэа рынцэахэ ду, злыҭха ҳаура,
Аиргь иакэын. Атх, аҭардеиҭш, ҭшьаала албаара
иаҕын, аха уи адгылаҕ иназаанза, иааицрасуеит,
атхгыи мшны иҕазцо, Аиргь иҕэырчахақэа мчны
излоу, афырхацэа рымцахэ лашарақэа.

* * *

Ицеит шықэсык. Ааҕынран.

Амра ашэахэа гэыразқэа ҭхеи-ҭхеиуа Аҕэа
ашьха иатцэа инахыхэҳэан, Аҭсны афырхацэа рна-
шанақэа инарықэыҭцеит.

Убри аамтазы иаацэыртцуеит шыҕыа: арҕыс, –
алеитенант еитҕбы, Аҭсны ахэаахышьцэа рышэҭа
аформала деилахэоуп. Аҭхэызба, лҭаца бырфын
шэҭақэа дыргэылҭҕаауа, лҕыза дивагылоуп.

Арҭ ақэыҭшцэа, уажэааигэа зыҭсҭазара еилаз-
ҭаз Ахра Аҭанбеи Амра Марыхэҭҕаи роуп. Урт
ашыҕыагыи, шэымҭак иаашьамхнышлан, Даур
ишыҕцэеи иарей хыи нбанла рыхьзқэеи рыжэлақэеи
зну ахаш ҭшьыркца иагэызуеит, ашэҭ шыҕҭэрақэа
ықэыртцоит. Убаскан, иаацэыртцуеит шыҕыа ахэса
шэымаҭэала еилахэаны. Руазэҕ, шынҕажэа шықэса
дырҕысхэеит, уи, ишлахьаз ҭхэыс быргк лнапы кны
даалгон.

Арт, Даур иан Аилакрба – Ацанба Шьаризани,
ихатәфыза Лиубомирова – Ацанба Мариен ракәын.

Аңсаатә рацәа бжьеилаңсала ишәәхәон. Ааи-
гәантә иааәуан, зымаалықьцәа рыңсәазараз
гәтынчра змауц амшын ду ақәыңсычхабжы.

АХҚӘА

Ажәеинраалақәә

Баанҕас!.....	3
Сымш хәыҕы.....	4
Арҕаш.....	4
Ашәт.....	5
Сыҕхын шыжь.....	6
Ишпазурыз?.....	7
Ахҕа.....	7
Имцу ахарҕамҕаҕ.....	8
Ө-ҕшак.....	9
Адгылҕаҕ.....	9
Иахьатәи ауы.....	10
Сытх асахьақәә.....	11
Ҷахдырраз.....	12
Сымшқәаршыөкра.....	12
Ғәыҕык "аҕызцәә".....	13
Амариал.....	14
Аҕраҕшраз.....	14
Ауаҕы.....	15

Q-мцак.....	15
Алаҳәақәа.....	16
Бнасқыар – снасқыоит.....	16
Атцәатцлақәа.....	17
Амахәқәа.....	17
Амшын ақәарақы.....	18
Ауаҕи аақыңрей.....	19
Аҕны иатцәа.....	20
"Сней-ҕеиуеит".....	20
«Атцәымҕеицш...».....	21
Амчымхара.....	21
Анцәа иузишаз.....	22
Ацәыкәбарқәа.....	23
Уабаҕоу?.....	24
Амзаҕа.....	24
Ахья.....	25
Сашәа.....	26
Азыҕцәа рбызшәа.....	27
Адаҕыи амаҕи.....	27
Абырг игәыҕра-прақәа.....	27
Сқәыцшра акәырчыжь.....	28
Ғаҕалантәи ахәыцрақәа.....	29
Ацыхәтәажә.....	29
Ғаззыцшу.....	30
Сыбзиабара-аҕеыҕ.....	31
Исхарои нас?!.....	31
Иҕахаз р-монолог.....	32

Атак.....	33
Афукара.....	34
«Быцымшыпа – амза-ға...».....	34
«Рахә гәартак...».....	35
Арицарцәа еилзырго.....	35
Амхәтә шытыбжықәа рытцәә.....	36
Абырг ихамта.....	37
Арңызбеи аңхәызбеи рашәа.....	39
Агәағы.....	40
Ахаңшыазцәа реизараә.....	41
Цәыкәбарла акәзарғы.....	41
Акәраан.....	41
Ацәымзаркыра.....	42
Аңсуа.....	43
Сымш хәычы амра ду.....	43
Амза	44
Цис.....	45
Ағлам.....	45
Азын ацамтаз.....	45
Аңьцлақәа.....	46
Цәгыәи бзиәи	47
Гәыбылраахыықам.....	47
Ашәарыцаәабнаә.....	48
Ақалагәара.....	49
Ашыыццәа рыр.....	49
Агәам-сам қаңсартаә.....	50
Дгылеит Абраскыыл.....	52

Сыңсымғае.....	53
«Издыруааз...».....	53
Уаха сҥахзам.....	54
Сара сзиас.....	54
Q-гарак.....	55
«Сыбзиабара нбыста...».....	55
Qыца.....	56
Ауафдыр «имдырра».....	56
Сбака.....	57
Ҥаамҥазтәи ашәә	57
Ааршь атәылақшь.....	58
Сымра азхара дунеик.....	59
«Ҥарахфермае...».....	60
Знапқәа зызқьаз.....	60
Q-диалогк.....	61
Асқалаеы.....	61
«Бареи сареи...».....	62
Азиас ҥынч.....	62
«Аполковник дычча-ччон...».....	63
Азцаареи аҥаки.....	64
Мышнықәак.....	64
Алахьынҥа.....	65
«Уи аены ҫымҥ хайҥырцуан...».....	66
Амра.....	66
Ҥагалан	67
«Иахьагы мөасра шыҥак...».....	67
Сыкритик.....	68

Аус хада.....	68
Ҳ-«мина».....	69
Аамта зтәу.....	69
Ажәйтә баагәара.....	70
Сгәахәара.....	70
Аеыхара.....	71
«Ара скаҳан...».....	71
Ақсха икәты.....	71
Хгәырқха-гәаша.....	72
Ашьта.....	73
Ахра цәхәырағе.....	74
Амаркәаға.....	74
Ахамыжә.....	75
Q-етқак.....	75
Ашәт.....	76
Амреи ахымағи.....	76
Азтач ду ағы.....	77
Ақсны.....	77
Агәала.....	78
Амшын.....	79
Ацәашы.....	79
«Баагәара дук...».....	80
Ақсуа зыхь.....	81
Агаға.....	81
Ҳақазаарақәа рзы агәахәара.....	82
«Быхцәпарақәа...».....	83
«Амаалықь қсы...».....	84

Анацэккыс.....	84
«Аизара уаа...».....	84
Сыхэра затэ.....	85
Афаха-фымтрахьтэ.....	86
«Ибдыруандаз, бара...».....	86
Быбзиабара ахарала.....	87
Q-кьанҕаак.....	87
Сыжэлэр рзы	88
Абзиабара закәу!.....	89
Шьапҕаршә	89
Ашьтыбжыкәа рымшын.....	90
Аглам.....	91
Сымшкәа рханша.....	91
Аҕша.....	92
«Адгыли ажәәани...».....	93
Ақыара абжыы.....	93
Уи лыбзиабара азыхь.....	94
Аимак	95
Еицакра зкәым хзиас.....	95
Жәәацак.....	96
Хыхь ишҕоу арт өеижь.....	97
Җаамта адәкьанаҕ	97
Җагалантәи сахьак.....	98
«Сгазоуп» – ихәахт ажәала...».....	98
Агәырәашәа.....	99
Сара сшара.....	100
Мцеицха.....	101

Аныхәара.....	101
АцсниАцсуареи.....	101
Аблаһара.....	102
«Абырг дызцоу имҗеидара...».....	103
«Амшын цәкәырҗа уа еижәхысны...».....	104
Ашьауардын	104
Сахра-разкы.....	105
Атынчра мѡаҗы.....	105
Ацәкәбар.....	106
«Аарыхра сыгым...».....	107
Ашьхыци ашәтыци.....	107
«Ажра жны итугаз...».....	108
Сара стәала.....	108
Сзыркәи.....	109
«Амра, иаңыѡлоз...».....	109
Ацхынтәи ақәа.....	110
Абаҳаѡ итак.....	111
Дырмит ицәашы.....	112
Баангылишь.....	113
Ацәаҳақәа руахта.....	113
Җазыңшуп.....	114
Агага.....	115
Ашәт.....	115
«Адуinei иқәу зегь...».....	115
Апоет «Бжаҗа-бжашла».....	116
«Ацх наскьоит иууаза...».....	116
«Дырѡегьх цсцәаҳажәк...».....	117

Агәаңхарей аҗаххарей.....	117
«Ааңынак сыңсазара...».....	118
«Уртзегь еимадоуп...».....	119
Азыхь.....	119
«Лгәы – аквариум...».....	119
Аңсылгараҗ.....	120
Хымдыр-хыччаоык изы	120
Ақәыңшраразк аңыс.....	121
Исараза.....	122
Ауаои амаамыни.....	123
Амш уаара.....	123
Зылани Ерңхьоу-шәарыцаои.....	124
Аатла.....	125
Сгәыграқәа рыхрақәа.....	126
«Иажәуамхдунеи...».....	126
Шәахәацк.....	127
«Игәы иҗоузеишь...».....	128
Ахан.....	128
Рыңхарак.....	129
Агәахәара.....	129
«Са сыздатәоу атла...».....	130
Акарматңыс.....	131
Насың змоу.....	131
Ашаецәа.....	132
Алаңа.....	132
«Сара сыззырсша азиас...».....	133
Ақәых.....	134

Ақархан.....	134
Сыбзиабара амч	135
Ашәҗәы амонолог.....	135
Ғағалантәи ашыыжь.....	136
Бара, с-муза	137
Кәыдры.....	137
«Ус ирыдхәылақәо...».....	138
«Аңсыцқара...».....	138
Ауси ауағи.....	139
Сара схьымра.....	139
Ацәыртца.....	140
Ахәрашәа. Апоема.....	142

ИЛИА ЛАШӘРИА

АХӘРАШӘА

Ажәеинраалақәеи апоемеи

ИЛҮЯ ЛАСУРИА

ПЕСНЬ РАНЕНИЯ

Стихотворения и поэма

На абхазском языке

Аредактор *С. Ладариа*
Акорректор *Н. Шьаматџаа*
Асахьаџыхыџ *Р. Габлиа*
Компиутерла еиқәлыршәеит
А. Аџьынџьал

Аформат 70x100/1/32. Атираж 300.
Иќаца. акь. бгы. 5,25. Иныќа. акь. бгы. 6,8.
Аќацаќа №

